[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ఉపోద్ఘాతము

ఇది నాగార్జునిచే రచింపబడిన గ్రంథము. ఇతడు సుప్రసిద్ధుడు గాన ఇతని విషయం చర్చింప పనిలేదు. ఈ గ్రంథము 1. రసోపరస లోహ శోధనాధ్యాయము, 2. వజ్రాది ద్రావణాధ్యాయము- 3. రస బంధాధ్యాయము- 4. గుటికాధ్యాయము- 5. చికిత్సాధ్యాయము- 6. గంధయుక్త్యధ్యాయము- 7. విషతంత్రాధ్యాయము- 8. గణా ధ్యాయము- అను 8 అధ్యాయములు గలవని గ్రంథారంభమున సూచింపబడెను. గాని మాకు మాతృకగానున్న నాగరి గ్రంథమున మొదటి రెండధ్యాయములు జెప్పినపిదప మూడవదగు రసబంధా ధ్యాయమునకు ప్రతిజ్ఞ చేసి ఒక శ్లోకమును మాత్రము జెప్పెను. దీని వెనువెంట "అథాతో వాతాదిరోగ నిగ్రహార్థయోగాన్ వ్యాఖ్యా స్యామః" అనెడి శీర్షికతో అయిదవ అధ్యాయమగు చికిత్సాధ్యా యము వ్రాయబడినది. అందుచే మూడవదగు రసబంధాధ్యాయము అంతయు లుప్తమైనట్లు చదువరులు గ్రహింపవలెను. మరియు చికిత్సా ధ్యాయములో చికిత్సలు జెప్పబడినవి; గాని ఈ చికిత్సాధ్యాయాంత మున గద్యలో "భస్మసూతక ప్రబంధాఖ్య రసవర్ణనం నామ" అనెడి గ్రంథభాగము మూడవదగు రసబంధాధ్యాయమునకు తగునట్లు వ్రాయబడినది. ఇదియొక అసంగతముగా తోచుచున్నది. ఆ పిదప "అథాతో గుటికాధికారం వ్యాఖ్యాస్యామః" అని నాల్గవ అధ్యా యారంభమును జేసి 207 శ్లోకములతో ముగించెను దీని చివర గద్య యున్నలేదు; గాన యీ అధ్యాయము పూర్తి కాలేదని సంశయ ము తోచుచున్నది. ఇంతటితో రసేంద్రమంగళము ఇందు ముగింపబ డెను. అందుచే నంతమిగిలిన ఆరు ఏడు ఎనిమిది అధ్యాయ ములు మచ్చునకైనను కానరాకుండుట మన దురదృష్టము. మరియు, ఇందుకొన్ని దేశీయపదములు ప్రయోగింపబడినవి. ఎట్లన :- 3 అధ్యా యము 62 శ్లోకములో "నాయి" "త్రా [illegible]" అనెడి ఓషధులు చెప్ప బడినవి. నాయి యనగా హిందీలో పెద్ద స[illegible] "త్రాయనికా" అను

నది మహారాష్ట్రభాషలో "తానీబాశేల్" అని పిలువబడెడి ఓషధికా వచ్చును. అట్లైనచో తాయనిక = పాతాళగరుడి అనెడి తీగె అని అర్థమువచ్చును మరియు; 4 అధ్యాయం 38-41 శ్లోకములలో ఆ క-స- అనెడి అక్షరములు ఆదిగాగల అభ్రికాదిధాతువులు "ఆకా మావైకోనస్నాతః" అనెడి సూత్రప్రశ్నయందలి, ఆ=ఆషాఢపూర్ణిమ-కా=కార్తీకపూర్ణిమ- మా=మాఘపూర్ణిమ వై=వైశాఖపూర్ణిమ అని అర్థముచెప్పినతీరున రహస్యముగా జెప్పబడినవి. మరియు; నామైకదేశేనామ గ్రహణం అనెడి న్యాయమునసుసరించి 4 అ-43 శ్లోకంలో "భానుట" అనెడి మత్స్యము "భా" అనెడి నామైకదేశముతో గ్రహింపబడెను. దీనివెంటనే 45 శ్లోకములో "తాండవ" పదముచే సత్తు అనెడి ఖనిజము గ్రహింపబడెను. ఇది అగ్నియందు కప్పవలె యెగిరెడి స్వభావముగలదిగాన దీనికే దర్దురమని సుప్రసిద్ధ నామముగలదు. ఆ యెగురుటకు పర్యాయముగానుండు "తాండవ" అనెడి పదము యిచట సత్తు అనెడి ఖనిజమునకు పర్యాయముగా గ్రహింపబడెను మరియు; 4 అ- 85 శ్లోకంలో "బోకానా" అనెడి ఓషధి విశేషము జెప్పబడెను. బోకడీ అనగా అజాంత్రి అనెడి వృద్ధదారుభేదము. దాని వికారరూపమే "బోకానా" అని ఊహింపబడెను. దీనివెంటనే 86 శ్లోకంలో "నా ఇక" అనెడి పదముగలదు. దానికి పైజెప్పిన "నాయి" అనెడి హిందీపదార్థమగు సర్పాక్షియని యర్థమునే జెప్పనోపును. దీనివెంటనే 88 శ్లోకములో "జపీచీ" అనే పదముగలదు. దీనికి ఇరుప్రక్కలను ఓషధినామములుండుటచే వాటి సాహచర్యమునుబట్టి నిధియు ఓషధిగా గ్రహింపబడెను. మరియు; కొన్నిచోట్ల భాషయందు సంధిలోపములు గలవు. ఉ. "అథవా అధ్రికం" అని 4 అధ్యాయం 90 శ్లోకం. ఇట్లనేక స్థలములలో గానవచ్చును. మరియు; అపప్రయోగములుగలవు. ఉ. "దద్యాత్" అని చెప్పదగిన స్థలములో "దదేత్" అని 4 అధ్యాయం 90 శ్లోకం. ఇట్లనేకస్థలములలో దోషములు కానవచ్చిననూ భావప్రధానముగా వ్యాఖ్య జేయుబడెను. కొన్నిచోట్ల ఛందోభంగములు గలవు.

ఉ. "చక్రాంకావిష్ణుక్రాంతాచ" (4 అ. 94 శ్లో) ఇచట పంచమ గురువు ఉంచుటదోషము. "కనకబీజేచ లాంగల్యా" (4 అ. 96 శ్లో) ఇచట పంచమగురువు- వర్ణాధిక్యత అనెడి దోషములున్నవి. ఇట్లునేక స్థలములలో దోషములుగలవు. మరియు; "ఏభిః" అనెడి శబ్దమునకు బదులు. "ఇమైః" అని అపప్రయోగము. 4 అ. 169 శ్లోకంలో ఉన్నది రసేంద్రమంగళములో 3 అధ్యాయం 102 శ్లోకమున 'సుతె' అనియు; 4 అధ్యాయం 51-124 శ్లోకములలో 'వరారోహే' అనియు స్త్రీసంబోధనలు గలవు. వీనినిబట్టి ఈ గ్రంథము నాగార్జున కుమార్తె యగు సుమంగళీ నుద్దేశించి రచింపబడినట్లూహింప బడుచున్నది. పై జూపిన వైష్యమ్యము లనేకములున్న ఈ గ్రంథమును సవరించుటకు లుప్తమైన గ్రంథమావశ్యకముగదా' అట్టిది లభింపనందున యథామాతృకగా యథామతి నాంధ్రీకరించితిమని విన్నవించుచుంటుమి. ఈ యాంధ్రీకరణము చదువరుల చిత్తమునకు వేసవి వెన్నెలవలె సుఖమునిచ్చుగాక యని దీనికి శశిప్రభయను పేరిడితిమి. గుణైక గ్రాహులకిలోధికము జెప్పపనిలేదు గదా!

ఇట్లు

ఆంధ్ర టీకాకర్త:

రాజ్ఞీ (రాణి) వెంకటాచలపతి ప్రసాదమహాగ్నిచిద్విజ్ఞా

విషయసూచిక

ప్రథమాధ్యాయము

మంగళాచరణము 1
గ్రంథఫలము ,,
గ్రంథసంగ్రహాంశము 2
రసప్రశంస ,,
రసదోషములు 4
రసమునకు అష్టాదశ సంస్కారములు 5
మర్దనము 6
పాతనము ,,
స్వేదనము 7
స్వేదాంగభూత మర్దనము ,,
మూర్ఛనము 8
ఉత్థాపనము ,,
రోధనము ,,
నియమనము 9
దీపనము ,,
రసకశుద్ధి ,,
రదశుద్ధి 10
మాక్షికశుద్ధి ,,
మనశ్శిలాతాలకశుద్ధి ,,
రసోపరసధాతుశుద్ధి ,,
అభ్రకశుద్ధి 11
వైక్రాంతశుద్ధి ,,
తామ్రశుద్ధి 12
చపలాది సర్వధాతుశుద్ధి ,,
సువర్ణశుద్ధి
తారశుద్ధి
తామ్రశుద్ధి
(కాళికానాశనప్రక్రియ)
ఇత్తడిశుద్ధి
కంచుశుద్ధి
తీక్ష్ణశుద్ధి
నాగశుద్ధి
వంగశుద్ధి

ద్వితీయాధ్యాయము

వజ్ర వైక్రాంతములకు
ధ్మానమారణములు
రెండవ ప్రకారం టీకా.
మూడో ప్రకారం టీకా.
అభ్రకసత్వ విధానము
వైక్రాంత సత్వపాతనము
మాక్షికసత్వ పాతనము
రసకసత్వ పాతనము
తాళకసత్వము
మణిశిల సత్వము
విమలసత్వము
ఇంగిలీక సత్వము
గంధకమునకు సత్వపాతనము
అభ్రకద్రుతి ప్రథమప్రకారం
,, ద్వితీయప్రకారం

ఆభ్రకద్రుతి తృతీయ ప్రకారం 24
,, చతుర్థ ప్రకారం ,,
,, పంచమ ప్రకారం ,,
,, షష్ట ప్రకారం ,,
సువర్ణద్రుతి ప్రథమ ప్రకారం 25
ద్వితీయ ప్రకారం ,,
లోహద్రుతి ,,
సర్వలోహద్రుతి ,,
సర్వలోహద్రుతి రహస్యం 26
ముత్యములు-రత్నములు వీటిద్రుతి ,,
సర్వలోహ మారణము ,,
అను మారణ ద్రవ్యములు 27

తృ తీ యా ధ్యా య ము.

చారణ జారణ బిడము 28
స్వచ్ఛంద భైరవరసము
(వాతహారము) ,,
తీక్ష్ణముఖరసము (పిత్తహారము) 29
సంకోచ ఖేచరసము (కఫహారము) 30
మంథాన భైరవరసం
(వాతపిత్తహారం) ,,
గగనగర్భరసం (కఫవాతహారం) ,,
కాంతవల్లభరసం (కఫపిత్తహారం) 31
జయమంగళరసం (సన్నిపాతహారం) ,,
బడబా ముఖరసం
(సూతికా వాతహారం) 32
సూతవటి (సర్వాభిఘాత హారం) 32
అజీర్ణహారరసం (అగ్నికారిణిగుటిక) ,,
అగ్నిదీపనరసం (గంధాద్యరసము) ,,
మేఘనాదరసం
(సర్వవాతజ్వరహారం)
సింహనాదరసం(సర్వపిత్తజ్వరహారం)
ద్వితీయ సింహనాదరసం (లేక)
గజేంద్రరసం (సర్వాంగజ్వరహారం
సర్వాంగంతు జ్వరహారం)
హంసనాదరసం (కఫజ్వరహారం)
నాగేంద్రరసం (సన్నిపాతహారం)
నాగేంద్రరసం (సర్వాతిసారహారం)
దద్దురరసం (ప్రవాహికా-గ్రహిణీ-
కృమిహారం)
భస్మసూతకరసం 36
(యుక్ష్మరోగహారం)
మృనాంకరసం (రక్తపిత్తాహారం)
ద్వితీయ భస్మసూతకరసం
(సర్వరోగహారం)
తృతీయ భస్మసూతకరసం
(సర్వరోగహారం)
చతుర్థభస్మ సూతకరసం
(వలీఫలితహారం)
చెప్పిన యోగములన్నియు రసా
యిక ముగుటకు నియమం. ,,
హేమసూతరసం
(జరావ్యాధిహారం) 38
వైక్రాంతభస్మ సూతకరసం (లేక
వైక్రాంతరసము (రాజయక్ష్మాధి
సర్వరోగహారము- ధాతువేధికరము)

కృష్ణవైక్రాంత యోగము
(ధాతువేధికరం) 41
శ్వేతవైక్రాంత యోగసిద్ధరసం
(జరావ్యాధిహరం) 42
తామ్రవర్ణ వైక్రాంత యోగ
సిద్ధరసం (జరావ్యాధిహరం) ,,
పిష్టికాభస్మసూతక రసం 43
(అజరామరకరము-రాజయక్ష్మాది
రోగహరం)
గర్భయంత్ర విధానం 44
గుల్మహరరసం 46
హేమరసము (సర్వకుష్ఠహరం)
సంకోచగోళకరసం(ప్రథమప్రకారం 47
దుంబరకుష్ఠహారం)
డిటో ద్వితీయ ప్రకారం ,,
డిటో తృతీయ ప్రకారం ,,
(రక్తవికారహరం)
డిటో చతుర్థ ప్రకారం ,,
(శ్విత్రికుష్ఠహరం)
చంద్రత్రిభిరసం 49
(కాకణ కుష్ఠహరం)
పర్పటీరసం ,,
(బధిర-గజచర్మ కుష్ఠహరం)
డిటో ద్వితీయ ప్రకారం 50
(గజచర్మ హరము)
సూర్యప్రభరసం 51
(పుండరీకకుష్ఠ హరం)
పంచామృత రసం
(మత్స్యజిహ్వా కుష్ఠహరం 52
పూర్వశ్లోకమండలి తచ్ఛబ్ద నిర్దిష్ట
క్వాథం పంచామృతక్వాథం ,,
అష్టవర్గక్వాథం 53
దశమూలక్వాథం ,,
క్వాథరచనా విధానం ,,
లంకేశ్వరరసం శతారుకుష్ఠహరం) 53
మాణిక్యగుండరసం(ఏకకుష్ఠహరం) ,,
కుష్ఠేశ్వరరసం (చర్మకుష్ఠహరం) 56
ప్రతాప లంకేశ్వరరసం 57
(అష్టాదశకుష్ఠహరం)
సర్వకుష్ఠహర లేపం ,,
డిటో ప్రథమ ప్రకారం ,,
డిటో ద్వితీయప్రకారం ,,
డిటో తృతీయ ప్రకారం 58
డిటో చతుర్థ ప్రకారం ,,
సిధ్మకుష్ఠహర లేపము 59
పామా-విచర్చికా-దద్రుహర లేపం ,,
సంకోచ పిష్టికారసము ,,
(ప్రసూతి వాత-కుష్ఠహరము)
ఘనసంకోచరసము 60
(పిత్తకుష్ఠహరం)
కనకసంకోచరసం 61
(శ్లేష్మకుష్ఠహరం
గగనాద్యరసం 62
(సన్నిపాతకుష్ఠహరం)
తీక్ష్ణముఖరసం (అర్శోరోగహరం)
ఘనగర్భరసం (భగందరహరం) 6[illegible]

సంకోచధస్మపూతకరసం (పాండురోగహరం)
శుల్బపిష్టికారసం 64 (హిక్కా-శ్వాసహరం)
కాంతిపిష్టిరసం (హలీమకహరం) ,,
గంధకపిష్టిరసం (హిక్కారోగహరం) ,,
కాసమర్దన గుటికా 65 (పంచవిధాకాసహరం)
తృష్ణాభస్మహరరసము ,,
శుల్బపిష్టిరసం(మూత్రకృచ్ఛ్రహరం) ,,
ఉపదంశ-పురంగరోగచికిత్స 66
త్రివిష్టరసం ,, (హృద్రోగోదావర్తహాలాది హరం) ,,
హేమపిష్టికారసం (ఉన్మాదహరం) ,,
సర్వాపస్మారహరరసం 67
ప్రతాపలంకేశ్వరరసం 68 (సర్వవాతజ్వరహరం)
మదాత్యయహరరసము ,,
విసర్పనాశనరసం 69
శ్వయథునాశనసూతభస్మం ,,
భస్మసూతకరసం (శ్లీపద-గళ గండ-గ్రంథి-అర్బుదహరం) ,,
అభిష్యందహారివర్తి 70
శుల్బజీర్ణ రసం 71 (నేత్రవాతరోగహరం)
తీక్ష్ణజీర్ణరసం (నేత్రపిత్తరోగహరం) ,,
కాంతజీర్ణరసం (నేత్రరోగహరం) ,,
రసరాజరసం(సర్వనేత్రరోగహరం) 72
తిమిరాంజనము. 72
సర్వనేత్రామయహరాంజనం 73
రసవర్తి (సర్వనేత్రరోగహరం) ,,
ఉదయభాస్కరరసం 74
ద్వాదశామృతాంజనం ,,
మహారసము (కర్ణరోగహరం) 75
,, గంధమర్దనరసం (ప్రతిశ్యాయహరం)
తరణి ప్రతాపరసం ,, (వదనామయహరం)
గంధగజరసం (కంఠరోగహరం) 76
గగనముఖరసం(శిరోరోగహరం) ,,
ద్విజేంద్రరసం (విషవికారహరం) 77
యోనిదోషహరరసం ,,
రసేంద్రరసము ,, (బాలగ్రహహరం)

చతుర్థాధ్యాయము

సూతనబంధనవిధి 79
సర్వధాతువులకు ద్వంద్వమేళక క్రామకనిరూపణము ,,
శతవేధరసవిధి
వేధవృద్ధివిధి గుటికానిరూపణం 80
గుటికాబద్ధ రసధారణఫలం 83
వజ్రాంగసుందరగుటిక 85
అమరసుందర గుటిక 87
ప్రకారాంతర ,, అమరసుందర గుటిక

అభ్రకబద్ధ గుటిక (అదృశ్యకరం) 88
అభ్రకాదిగుటిక దీర్ఘాయుష్కరం) 89
హేమబద్ధగుటిక (సర్వసిద్ధికరం) ,,
వ్యోమగుటిక (శస్త్రస్తంభకరం) 90
మాక్షికబద్ధగుటిక (ఫలితహరం) ,,
వ్యాఘ్రిగుటిక (సర్వసిద్ధికరం) ,,
వజ్రబద్ధగుటిక 91
వైక్రాంతగుటిక ,,
(జరామరణహరం)
డిటో డిటో (వేధకరం) 92
డిటో ,, (దివ్యదేహకరం) ,,
,, ,, 93
,, ,, ,,
,, చపలబద్ధరసం ,,
(దేహలోహ-వేధకరం)
ఖోటబద్ధరసం (వేధకరం) 94
ఖోటబద్ధరసం 95
రసబంధనము 96
ఖోటబద్ధరసం 97
,, ,, 98
,, ,, 99
రసభస్మవిధి 100
పిష్టికాబద్ధరసం (అగ్నిసహం) 102
దేహలోహ వేధకర దివ్యరసం ,,
రసమందు సర్వలోహక్రామణం 105
రసమందు ద్రుతిజారణలు, 106
ముక్తిబంధములు ,,
జలూకాబంధము 110
,, ,, 111
జలూకాబంధము 112
మదనగోళము 113
మదనవలయము ,,
మదనవలయముతో గర్భనాశన 114
మదనవలయం ,,
స్త్రీద్రావణము 115
వీర్య స్తంభనము ,,
స్త్రీద్రావణకరలింగలేపము 116
వాజీకరము ,,
వీర్య స్తంభకర లేపము ,,
శుక్ర స్తంభకరలింగలేపము 117
,, ,, ,,
కరగ్రహణముచేత స్త్రీద్రావణం 118
కామాంకుశ యోగము ,,
(శుక్ర స్తంభకరము)
వీర్య స్తంభన లేపము ,,
శిశ్నవర్ధక లేపము 119
భగ-లింగ-స్తనాదివర్ధన లేపం ,,
లింగ వృద్ధికర ప్రయోగముల
యుపలి సంకేతములు ,,
స్త్రీ ద్రావణము 120
అభ్రకజారణబిడము ,,
హేమాది సర్వలోహ
జారణబిడం ,,
గంధకజారణము
అగ్నిసహఖోటము
(తారరంజనకరం)
,, ఖోటభేదములు-ధాతువేధలు

—o—

శ్రీరస్తు

శ్రీ మద్ధన్వంతరయే నమః

రసేంద్రమంగళము

ప్రథమాధికారము

మంగళాచరణము చేయుచున్నాడు

మూ. నత్వా సురేంద్రం శివసౌఖ్యదాయకం
అపార సంసార సముద్రతారకమ్
సర్వార్థసిద్ధి ప్రదముఖ్యమంగళం
గ్రంథం ప్రవక్ష్యామి రసేంద్రమంగళమ్.

టీకావతారిక:-

శ్లో॥ యత్పాద పంకజ ధ్యాన ప్రభావేన సృతి భువం జగత్ ।
తాం వందే మాతరం చంద్రసూర్య దేహార్ధహారిణీమ్ ॥
రసేంద్ర మంగళస్యాంధ్రీం కుర్వే టీకాం శుభ్రప్రభామ్ ।
వేంకటాచల పుత్రార్యపుత్రో వైద్యవల్లభః ॥

టీ. శివసౌఖ్యమును అనగా త్రివర్గములను ప్రాపంచిక సౌఖ్యము నిచ్చునట్టిన్ని అంతియేకాక "జారణా ముక్తి లక్షణా" అనెడి వచనముచే సంసారసముద్రమునుండి జీవుని తరింపచేయునట్టి అనగా మోక్షపురుషార్థమును సమకూర్చునట్టిన్ని కనుకనే సర్వార్థసిద్ధులను అనగా చతుర్విధ పురుషార్థముల నిచ్చునట్టిన్ని కేవలమంగళ స్వరూపుడైనట్టి సురేంద్రుని అనగా "రసోవైసః" యను శ్రుతి ప్రమాణముచే పారద రూపుడగు శివుడను దేవునినమస్కరించి రసేంద్ర మంగళమను గ్రంథమును చెప్పుచున్నాను.

గ్రంథ ఫలము

మూ. రసేంద్రమంగళం శ్రుత్వా యశ్చైకత్వేన చేతసః ।
తస్యసిద్ధిర్న సందేహో స్వయం నాగార్జునో బ్రవీత్ ॥

టీ. రసేంద్రమంగళమును [illegible] [illegible] చికిత్స చేయునో అట్టివాడు తప్పక జయము [illegible] [illegible] చెప్పుచున్నాడు.

గ్రంథ సంగ్రహమును చెప్పుచున్నాడు.

మూ. రసాః రసలోహానాం రసాదే [illegible]
వజ్రాది మారణం వక్ష్యే ద్వితీయే సర్వధాతుషు॥ 3
తృతీయే రసబంధంచ చతుర్థే గుటికావిధిః।
వాతాది సర్వరోగేషు చికిత్సా పంచమే మతా॥ 4
[illegible] గంధయుక్త్యాది అంజనం [illegible] స్మృతమ్।
సప్తమే వివిధం తంత్రం అష్టమే [illegible]॥ 5
అష్టాధ్యాయాత్మ [illegible] [illegible] రసమంగళే.
[illegible] మంగళం [illegible] మంగళాయతే.॥ 6

టీ. రసము ఆదియందుగల ప్రథమాధ్యాయమునందు రసములు, ఉపరసములు లోహములు, వీని సాధనములున్నూ, ద్వితీయాధ్యాయమునందు వజ్రమారణ సర్వధాతుమారణాదులున్నూ, తృతీయాధ్యాయమునందు రసబంధవిధానములున్నూ, నాల్గవ అధ్యాయమున గుటికావిధానములున్నూ, పంచమాధ్యాయమున వాతాది సర్వరోగచికిత్స లున్నూ, షష్ఠాధ్యాయమున [illegible] యుక్తి విధానములున్నూ, అంజన విధానములున్నూ, సప్తమాధ్యాయమున [illegible] లున్నూ, అష్టమాధ్యాయమున [illegible] లున్నూ, [illegible] ఎనిమిది యధ్యాయములు గల తంత్రము [illegible] [illegible] [illegible] అమంగళముకూడ మంగళప్రదమగును (అని [illegible] తాత్పర్యము.)

రసప్రశంస

మూ. [illegible] సమృద్ధపారదః
అసహాయ [illegible] [illegible] జరా [illegible] పరః 7
[illegible] స్వ [illegible] హామూర్ఛితః
జ [illegible] యమేన [illegible] సవభుక్తిదః 8
యమమృత్యుగతి [illegible] [illegible] కారకః
జలుకాకృతి [illegible] మన్మథరూపదాయకః 9

భసితాకృతిగం గిరీశజం జీవదం భూచరభూతిసిద్ధిదం
ప్రకృతేః పరపారదాద్రసాదపరఃకః కరుణాకరస్తతః 10

బ్రహ్మమూర్తిరబద్ధశ్చబద్ధశ్చాథ జనార్దనః
రంజితః క్రామితస్సూతో భవేత్సాక్షాన్మహేశ్వరః 11

తస్మాత్త్వేవస్వభూపాల రసరాజం మహీతలే
నీరుజత్వం మహేశత్వం యదీచ్ఛేత్సిద్ధిమాత్మనః 12

శతాశ్వమేధేనకృతేనపుణ్యం గోకోటిదానేన గజేంద్రకోటిభిః
సువర్ణభూదానసమానపుణ్యం స్పర్శాంభవేత్సూతకదర్శనేన 13

యత్సర్వతీర్థేషు కృతాభిషేకైః పుణ్యైరవాప్తిర్దశేంద్రసాద్యః
తదష్టనిఘ్నం లభతే మనుష్యస్సాక్షాద్రసస్పర్శనసేవనేన 14

కారుణ్యపుంజం హరిమీశరూపం సాక్షాద్రసేంద్రం ప్రథితం పృథివ్యాం
యో వైనజానాతి రసేంద్రకర్మ త్యాహో పృథివ్యాం సకథం హి వైద్యః 15

కింభల్లపల్లైర్వర వైద్యరాజస్సరాజతే భూపతిసమ్ముఖస్సః
సవేత్తి యో వై రసరాజసేవాం సకీర్తిరాశింసకథం లభేత 16

సర్వౌషధీనాం కృతయోగశతైస్సఫల్లపల్లైర్వర యోగరత్నకైః
నాయాతి తౌల్యం సరసాభభూత లేఽసేంద్రయోగేన [illegible] కోటిభాగతః

టీ. రసమునది అణిమాద్యష్టైశ్వర్యములకో [illegible]గాను, (ఈవిశేషణము) వలన సకలమగు ప్రాపంచిక సుఖము నిచ్చునని యాని భావము సూచింపబడుచున్నది. గంభీరమగు సంసార సముద్రమును దాటించునదిగాను, (ఈవిశేషణమువలన ముక్తి నిచ్చునదియని సూచింపబడుచున్నది) యున్నది. అట్టిరసము వినాగా భూమియందు జరను అనగా ముదిమి తనమును బోగొట్టు యుత్కృష్ట పదార్థము వేరొక టెద్దికలదు? ఎద్దియూ లేదని భావము-ఇచ్చట జరపదము మృత్యువునకు కూడ నుపలక్షకము. 7

ఈ రసము తాను బద్ధమై సాధకున కాకాశగమనము నిచ్చును. తానుమూర్ఛితమై రోగగణములను హరించును. తాను జారణ సంస్కారమునంది సాధకునకు ముక్తి నిచ్చును. క్రామణరంజన సంస్కారముల నంది భుక్తినిచ్చును.

తాను మృతినొంది సాధకుని మృత్యువు లేనివానిగా జేయును. తాను జలూకాకారము నొంది సాధకుని మన్మథతుల్యునిగా జేయును. అనగా కలికాలము నందు ప్రమదాప్రియునిగా చేయునని భావము. 9

భస్మము చేయుబడిన పాదరసమును సేవించినచో భూచర సిద్ధినిచ్చును. వేయేల సకలమగు ప్రకృతికి రెండవ పాదమగు నిష్కల బ్రహ్మతత్త్వమును బోధించునట్టి పాదరసముకంటె వేరొక కరుణామయమూర్తి యెద్దికలదు? ఎద్దియూ లేదని భావము. 10

అబద్ధ రసము బ్రహ్మయనియు బద్ధరసము జనార్దనుడు అనియు, రంజన క్రామణసంస్కార సంస్కృత రసము మహేశ్వరుడనియు యెరుంగుము. 11

గనుక ఓ రాజశేఖరుడా ఆరోగ్యమున్ను, ప్రభుత్వమున్నూ, సన్యాసిత్వమున్నూ, నీకీ భూమియందు కావలయునన్నచో రసరాజును సేవించుము. 12

నూరశ్వమేధములు చేయుట చేతనున్నూ, కోటిగోదానముల చేతనున్నూ, అనేక కోట్ల గజదానముల చేతనున్నూ వచ్చెడి పుణ్యమున్నూ సువర్ణ భూదానమువల్ల కలిగెడు ధర్మమున్ను, మనుజులకు రసదర్శనమువల్ల కల్గును. 13

ఇంద్రుడు పుణ్యతమ, ములగు సర్వతీర్థాభిషేకములచే నేపుణ్యము నొందెనో దానికెనిమిదిరెట్లు పుణ్యమును మనుజుడు రససేవవల్లనూ, రసస్పర్శనము చేతనున్నూ పొందుచున్నాడు. 14

దయామూర్తి అయినట్టిన్ని, సర్వపాపములను హరించునట్టిన్ని, ఈశ్వరరూపమైనట్టిన్ని, భూమియందు ప్రసిద్ధమైనట్టి పాదరసమునున్నూ, దాని సంస్కారములనున్నూ ప్రత్యక్షముగా నెవడెరుగడో అట్టివాడు వైద్యుడెట్లగును? అనగా వైద్యుడు కానేరడని భావము. 15

అల్లిబిల్లి యోగములచే వైద్యరాజనుకొనువాడు మహారాజులయెదుట ప్రకాశించునా? ప్రకాశింపడు. ఎవడు రససేవా విధానము నెరుంగడో వాడు సత్కీర్తినెట్లు పొందగలడు? పొందజాలడు. 16

ఓ రాజా! సర్వౌషధులయొక్క అల్లిబిల్లియోగముల చేతగాని శ్రేష్ఠమైన యోగముల చేతగాని రాశిగా చేయుబడిన యోగము అనగా వైద్యయోగము భూమియందలి పారదయోగమునకు శతకోటి భాగమునకైనను సమత్వమునొందజాలదు. అనగా ఓషధీ వైద్యమంతయూ రసవైద్యముయొక్క కోట్యంశమునకైనను తులతూగదని భావము. 17

రసదోషములు

మూ. మలంవిషం వహ్నిగురుత్వచాపలం నైసర్గికం దోషముశం
తితద్జ్ఞాః
ఔపాధికౌ ద్వౌ త్రపునాగసంభవౌ రసేంద్రరాజే కథయంతి వైద్యాః

మలేనమూర్ఛాం శిఖినాచదాహం విషేణమృత్యుంప్రవదంతిసంతః
గురుత్వదోషేణకరోతిశూలం స్థితిప్రచ్యుతచ్చపలత్వదోషాత్ 19
ద్వౌనాగవంగౌప్రబలౌచదోషాస్యుస్తత్పరిభావాత్ గలగండగుల్మాః
అబద్ధసూతం లిహతాం ప్రమాదాత్కరోతికుష్ఠం ప్రబలంరసేంద్రః

మలము, విషము, వహ్ని, గురుత్వము, చాపల్యము, అనునవి రసమునకు నైసర్గిక దోషములున్నూ; నాగవంగ అనెడి ఔపాధిక దోషములు రెండున్నూ కలవు. 18

రసము, మలదోషముచే మూర్ఛనున్నూ, వహ్నిదోషముచే తాపమునున్నూ, విషదోషముచే మృత్యువునున్నూ, గురుత్వదోషముచే శూలమున్నూ [illegible]యును, చాపల్యదోషముచే అనవస్థితికలదిగా నుండును. 19

నాగవంగదోషములచే గలగండము, గండమాల, గుల్మరోగము వీటిని కలుగజేయును. పరిమాదముచే బద్ధముకాని రసమును తినువారికి పరిబలముగ కుష్ఠురోగము సంభవించును. 20

రసమునకు అష్టాదశ సంస్కారములు

మూ. తదాదౌకథితాన్యష్టాదశకర్మాణి సిద్ధయే
పూర్వాచార్యైరసేంద్రస్య జ్ఞాతవ్యాని ప్రయత్నతః 21
సంస్వేదనం మర్దనమూర్ఛనంచ ఉత్థాపనం పాతనదీపనంచ
నియామనం రోధనచారణంచ ద్వంద్వాంద్రుతీనాం చ్రిసగర్భ
జారణం 22
గ్రాసప్రమాణంవిధిరంజనంచ సంసారణంక్రామణవేధయోగం
నవేత్తియస్తేనతనౌప్రయుక్తో రసేంద్రరాజస్సకరోతినాశం 23
తస్మాత్తస్యాత విధానార్థం సహాయైర్నిపుణైర్యుతః
సర్వోపస్కరమాదాయ రసకర్మ సమారభేత్ 24
ద్వే సహస్రేపలానాంతు సహస్రంశతమేవవా
అష్టావింశత్పలాన్యేవ దశపంచైకమేవవా 25
పలార్ధేనన సంస్కారాః కర్తవ్యాస్సూతకస్యతు
సుదినే శుభనక్షత్రే రసకర్మ సమారభేత్. 26

టీ. అందుచే రససిద్ధికొరకు ముందుగా పూర్వాచార్యులచే అష్టాదశ సంస్కారములు చెప్పబడినవి. వాటిని యత్నపూర్వకముగా తెలిసికొనవలెను. 21

అవియెవ్వియనగ? స్వేదన-మర్దన-మూర్ఛన-ఉత్థాపన-పాతన- దీపన - నియామన-రోధన-చారణ-బాహ్యద్రుతి-గర్భద్రుతి-జారణ. 22

గగనగ్రాసపరిమాణ-రంజన-సారణ-క్రామణ- వేధ-యోగము అనగా భక్షణ అనెడి సంస్కారములు పదునెనిమిది - వీటినెరుగని వైద్యుడుపయోగించిన రసము శరీరమును పాడుచేయును. 23

కావున రసకర్మ నెరిగిన గురువుతోను, నేర్పరులగు సహాయులతోను, సమస్త ఉపకరణములతోను కూడినవాడు రసకర్మనారంభింపవలెను. 24.

2000 పలములు, లేక 1000 పలములు, లేక 100 పలములు, లేక 28 పలములు లేక 10 పలములు, లేక 5 పలములు, లేక 1 పలము పరిమాణముగల రసమునకు సంస్కారములను చేయవలయునని ఆధ్యాహారము. 25

పలములో చతుర్థమనగా భాగము. అనగా పలమునకు తక్కువభాగముతో అనగా పలముకంటె తక్కువ పరిమాణముగల రసమునకు సంస్కారములను చేయకూడదు. మంచిదినమున మంచి నక్షత్రమునందు రసశోధన కారంభింపదగును. 26.

మర్దనము

సూ॥ ఫలత్రియంచిత్రక రక్తసర్షపాన్ కుమారికన్యాంబృహతీకషాయైః
విమర్ద్యసూతంత్రిదినాని యూనత్ విముచ్యతే పంచమలాదిదోషైః 27.

టీ. త్రిఫలములు. చిత్రమూలము-ఎఱ్ఱావాలు-కలబంద-వీనికి 16 రెట్లు పాదరసము, వీటిని వాకుడు కషాయముతో మూడుదినములు మర్దించిన మలాది పంచదోషములు హరించును. 27.

పాతనము

సూ॥ సప్తధోర్ధ్వపాతనైశ్చసంస్క్రియాన్మ్లేచ్ఛమిశ్రితరసేంద్రపిష్టికాం
ముంచతీ హాగతిశ్చేదతోరసో నాగవంగగురుతాశ్చచాపలం. 28.

టీ. నాల్గవవంతు రాగితోకలిపి పిష్టిగా చేయబడిన రసమును 7 సార్లు ఊర్ధ్వ పాతనమును గూడ చేయవలయును. ఇచట చకారమువలన తిర్యగధః పాతనములను కూడ ఏడేసిపర్యాయములు చేయవలెనని భావము. అట్లుచేసినచో నాగవంగ, గురుత్వ చాపల్యములనెడి దోషములను విడచును. 28

స్వేదనము

మూ. నాగబలాతి బలాఽజవిషాగ్నే స్తత్ఫ లాంబుఘ్నిత ముత్తం ఘనసారం
ఏభిరిదం మదితం నవవారం స్వేదనమస్య విధానం రసరాజే 29
రసస్య షోడశాంశేన మూత్రికల్కం పదాం...
ఉమ సంఖ్యాత్రియుంచైవ ఆరనాళం సమాసిపేత్ । 30 ।
సర్వధాన్యాన్ని సంధానం తు ... కారయేత్
తత స్తత్రైవ సంధానే ... 31 ।
గిరికర్ణీ చ మీనాక్షీ సహదేవీపునర్నవా
ఉరగా త్రిఫలాకాంతిఃతా లఘు పర్ణికతానకే ।32।
తేనయుక్తం రసం స్విన్నం త్రిదినం మృదువహ్నినా
దోలాయంత్రేణ తీవ్రేణ మర్దయిత్వాపునః పునః ।33।

టీ. జిలిటికకర్ణి - పెద్దను త్తమపులగము - ... - ... - త్రి ... సరిక్రింద చెప్పబోవు మూత్రికగణాదివస్తువ్యాతములు 9 సార్లు మర్దించవలెను. అట్లు మర్దించిన కల్కములో రసముంచి 3 రోజులు స్వేదము చేయవలెను. 29

మూత్రికగణము-అనగా ... పిప్పిల మిరియములు, ... లవణము ... ఇవి రసమునకు 16 వ వంతుండవలెను. రసమునకు ఆరనాళము ఎనిమిది రెట్లుండవలెయును. 30

ఆరనాళము చేయు విధానమెట్లనగా సమస్తధాన్యముల ... లేనట్లుగా వడబోసి పెద్దభానలో ఏకముచేసి ... ఈ క్రింది యోషధులను నలియగొట్టి వేయవలెను. 31

అవి యెవ్వియనగ దింటెన గండదూర్వ ... నాగవల్లి త్రిఫలములు విష్ణుకాంతము లఘుపర్ణి పిల్లితేగలు. 32

ఇట్టి ఆరనాళముతో డోలాయంత్రమున ... ఆవిరి పైకిపోకుండా మూతవూసి మూడురోజులు మృదువహ్ని ... వలెను. ఎప్పుడు స్వేదముచేసినగా పలుమారు మర్దనచేయుచునే యుండవలెను. 33

-: స్వేదాంగ భూత మర్దనము :-

మూ. ఊర్ణాహరిద్రాపటు శిష్టికాఖ్యౌ ...
సిద్ధార్థరాజీత్రిదినానిఖల్వే మర్ద్యా ఇమే సూతముశాంతిదస్యు ।34

టీ. ఉస్న పసుపు సైంధవలవణము ఇటుకపొడి కరిమాపసు ఎర్రావాలు ఈ పదార్థములు రసమునుగూర్చి ఆమ్లములతోను పైచెప్పిన ఆరనాళముతోను 3 దినములు మర్దించదగినవని పెద్దలు చెప్పుచున్నారు. అనగా వీటితో రసము మర్దించదగినదనిభావము.

మూర్ఛనము

మూ. రాజకార్క రసకాకమాచికా మేషశృంగిరస కృష్ణ హేమజం।
ఆరనాళసహితం సుతాపితం సప్తధాతు రసరాజమూర్ఛనం 35
కంచు కీచగపడీ వరాహికా నందనీశ్వరల తాచ శూలినీ।
నాగవల్లిరితి తైః విమర్దితం మూర్ఛతీశజ మయూచ్ఛపంచ
తామ్: ॥36॥

టీ. ఎర్రావాలు జిల్లేడుపాలు కొసరాకు ఒద్దిరసము నల్ల ఉమ్మెత్తవిత్తులు. వీటిని పాదరసముతోకలిపి తప్తఖల్వములో పైచెప్పిన ఆరనాళముతో 7 సార్లు భావన మర్దనలు చేసినచో రసము మూర్ఛనుజెందును. 35

ప్రకారాంతరముగా మూర్ఛనును చెప్పుచున్నాడు. కంచుకకందము మాత్రాశగడుడి నల్లనేలతాడిగడ్డ నందిని తెల్లఈశ్వరి శూలిని నాగవల్లి పిటీగరసముతో పాదరసమును తప్తఖల్వములో 7 సార్లు భావనమర్దనలు చేసినచో పాదరసము మూర్ఛనమును పొందుటయేకాక పిపప మృతినిగూడా జెందును. ఇది ఉత్తమప్రక్రియ.

ఉత్థాపనము

మూ. అథోర్ధ్వపాతనాయంత్రే పాతయిత్వానియోజయేత్ ॥36½॥

టీ. మూర్ఛనానంతరమున ఊర్ధ్వపాతనయంత్రములో రసమును పాతనముచేసినచో ఉత్థాపనమగును. 36 1/2

రోధనము

మూ. క్షౌద్రామ్లలవణక్షార మారనాళేన సంయుతం। ॥37
స్థాపయేత్ త్రిదివారాణి అహోరాత్రింతు సూతకం.
స్పృష్ట్యాంబు జైర్యతీరోధోహ్యగ్ని నాసూతకస్యచ ॥38॥

టీ. తేనె-అమ్లవర్గము-క్షారవర్గము-పాదరసము-వీనిని ఆరనాళముతో కలిపి 3 అహోరాత్రములు భూస్థాపితముచేసి అగ్నిని ప్రజ్వలింపచేయవలెను, ప్రకారాంతర రోధనము -స్పృష్టిత్రయమును అనగా స్త్రీ శుక్రశోణితములు పురుషశుక్రము సైంధవ లవణము వీనితో సూతమును కలిపి భూస్థాపితముచేసి పైని అగ్నిని ప్రజ్వలింపచేయవలయును.
38

నియమనము

మూ. కర్కోటీ కంచుకీ యోగో యోజయేత్తు నియామనే।
తేజస్వీ నిర్మల స్సూతో జాయతేనాత్రసంశయః॥ 39

టీ. గొడ్డు ఆకాకర - కంచుకి కందము - వీటితో రసమును కలిపినచో రసము నిర్మలముగను, తేజోవంతముగను అగును. 39

దీపనము

మూ. కీరతుండీ గరుడీబుపిచ్ఛదా కన్యకా చణకక్షీచ వాయసీ।
ఆసురీచ విజయాతథా జయా వహ్ని దీపన కరాచసూతకే॥ 40
అపరాణి రస కర్మాణ్యగ్రేవక్ష్యామః

టీ. కీరతుండి - పాతాళగరుడి-సప్తపర్ణి-కలబంద-అడవి శలవ-కాకజంఘ- ఆవాలు - గంజాయి - వెల్లికూర - ఈ ద్రవ్యములు రసమునకు అగ్నిదీప్తిని కలుగ జేయును. మిగిలిన రసకర్మలను ముందు చెప్పెదము.

మూ. అథాతో మహారసశుద్ధిం వ్యాఖ్యాస్యామః అథ రాజావర్తశుద్ధిః

మూ. కిమత్రచిత్రం యదిరాజవర్తకం శిరీషపుష్పార్ద్రరసేనభావితం।
ఆరణ్యకైరుత్పలకైర్విపాచితం కరోతితారం త్రిపుటేన కాంచనం ॥ 41

టీ. మహారసశుద్ధులను చెప్పబూని యందు రాజావర్త శుద్ధిని చెప్పుచున్నారు. దిరిసెన పుష్పస్వరసముతో రాజావర్తమును మర్దించి 7 భావనలు చేసి అడవి పిడకలతో పుటంబిడి ఆ భస్మముతో వెండిని మూడుపుటములు పెట్టిన కాంచనమగును. ఇచట ఆశ్చర్యమేమున్నది? 41

రసకశుద్ధి

మూ. కిమత్ర చిత్రం రసకంరసేనచ రజస్వలాయాః కుసుమేనభావితం।
క్రిమేణకృత్వాఽథరగేణ రంజితం కరోతి శుల్బం త్రిపుటేన కాంచనం॥ 42

టీ. రసకమును పాదరసముతో కలిపి రజస్వలా కుసుమముతో క్రిమభావనలను చేసి నాగముతో రంజన చేసినచో రాగిని 3 పుటములలో కాంచనముగా చేయును. ఇచట ఎంతమాత్రమాశ్చర్యములేదు. (ఈ యోగమును సంబంధించినదే చింతామణిలో నాగ సింహాసనము చెప్పబడినది). 42

దరదశుద్ధి

మూ. క్షిమతి్రచిత్రిం దరదం సుభావితం జలేన మేష్యాబహుశోమ్ల
వర్గకైః।
సితంసువర్ణం బహు ఘర్మతాపితం కరోతి సాక్షాద్వర
కుంకుమప్రిభం॥ 43

టీ. ఇంగిలీకమును మేషీస్వరసముచేతను-అమ్లవర్గముతోను-లెస్సగా భావన చేసి ఆ యింగిలీకములో వెన్నె తక్కువ బంగారు రేకులకు లేపనముచేసి యెండించి పుట మిడిన బంగారము కుంకుమ చ్ఛాయ కలదగును. 43

మాక్షికశుద్ధి

మూ. కులత్థ కోద్రవక్వాథైర్నర మూత్రేణ పాచయేత్।
వేత సామ్లామ్ల వర్గేణ దత్వాక్షారం పటుత్రియం॥ 44

క్షిమతి్రచిత్రిం కదళీరసేన సుపాచితం సూరణకందసంస్థం।
వాతారి తైలేనఘృతేన తాప్యం పుటెన దగ్ధంపరశుద్ధిమేతి॥ 45

టీ. యువక్షారను - సైంధవ - సౌవర్చల - బిడలవణములు - వీటితోకూడిన మాక్షికమును ఉలవలు - ఆరికెలు - వీటి కషాయములోను, నరమూత్రముతోను, వేతసామ్లముతోను, ఆమ్లవర్గముతోను, అరటిదుంపరసముతోను, లెస్సగా పచనముచేసి ఆ ముద్దను కందగడ్డను దొలచి అందుంచిదానిని ఆముదము - నెయ్యి - వీటితో పాకముచేసి పుటంపిడిన అత్యుత్తమ శుద్ధినొందును. 45

మనశ్శిలా తాళక శుద్ధి

మూ. మునికుసుమ రస సుభావిత మనశ్శిలా సప్తవారతశ్శుద్ధ్యేత్।
కూష్మాండ రసైస్స్విన్నం తాలంశుద్ధ్యేద్దినైకేన॥ 46

టీ. ఆవిసిపూల రసములో 7 సార్లు భావన చేసినచో మణిశిల శుద్ధియగును. బూడిదగుమ్మడికాయల రసములో డోలాయంత్రమున 1 రోజు వండిన తాళకము శుద్ధి యగును. 46

రసోపరస ధాతు శుద్ధి

మూ. క్షారైస్స్నిగ్ధైరాదౌ పశ్చాదమ్లేనభావితా బహుశః।
శుద్ధ్యంతి రసోపరసా అపరేఽప్యే పథాలవస్సర్వే॥ 47
ద్వివిధా విమలాపాచ్యా రంభా తోయేన భావితాబహుశః 47½

టీ. రసములు-ఉపరసములు-ఉపధాతువులు-వీటిని క్షారములతోను, స్నేహములతోను ప్రథమమున భావనచేసి పిదప అమ్లములతో బహు పర్యాయములు భావన చేసినచో శుద్ధియగును. 47

కాంస్య విమలము తార విమలము అను రెండున్నూ అరటిగడ్డ రసముతో అనేకసార్లు భావనచేయబడినచో శుద్ధినొందునని పూర్వ శ్లోకముతో అన్వయము. 47½

అభ్రక శుద్ధి

మూ. కండూలికాఘనరవః కరవీరకీర జంబీరసీర కపివేతసమారనాళైః॥
రక్తోత్పలైశ్శశవసాశశిశార్ఙ్గతైలైః సంపాచితంహి గగనం
రససన్నిభంస్యాత్॥ 48½

శ్యామాశమీమదనకోద్రవమాషపర్ణీ శృంగీఘటోద్భవ
ఘనధ్వని వేతసైశ్చ।
జంబీరసూరణ ఘనీరకుళుత్థనీరై స్సంపాచితం త్రిదినతో
గగనంశుచిస్స్యాత్।

టీ. అభ్రకమునకు దురదగొండి- చిత్రి - గన్నేరు - కీర - నిమ్మకాయలరసం- కపి వేతసము అను వాటిని కలిపి ఎర్ర కలవలతోను, చెవులపిల్లి క్రొవ్వుతోను, శశి-శార్ఙ్గపక్షి-తిత్తి తైలములతోను - ఆరనాళముతోను మూడురోజులుపాకముచేసిన అభ్రకము రసమువలె ప్రకాశించును. 48

నల్ల తెగడ - జమ్మి - మంగకాయ - ఆరికెలు - కారు మినుములు - కుట్టి - ఆవిరి - చిత్రి - వేతసము - నిమ్మకాయలరసము - కందగడ్డ - గలిజేరు వీటితో అభ్రకమును కలిపి ఉలవ కషాయముతో మూడు రోజులు పాకము చేసిన శుద్ధి యగును. 49½

వైక్రాంత శుద్ధి

మూ. వైక్రాన్తకాస్తు పరిపాచన తోమ్ల మూత్రైః క్షారైస్తథా
పటువసావృషమేఘమిశ్రైః।
క్వాథేనకోద్రవ కుళుత్థ సముద్భవేన సంస్వేదితా స్త్రిదినమాశు
భవంతిశుద్ధాః॥ 50½

టీ. సప్తవిధ వైక్రాంతములున్నూ అమ్లములు - మూత్రములు - క్షారములు ఉప్పులు - క్రొవ్వులు - అడ్డసరము - తుంగగడ్డలు - వీటినికలిపి ఆరిక కషాయము తోను ఉలవకషాయముతోను 3 రోజులు స్వేదనముచేసిన శుద్ధి నొందును. 50½

తామ్రశుద్ధి

మూ. లవణైర్వాజ్రి దుగ్ధేన తామ్రపత్రాణి లేపయేత్
అగ్నౌసంతాప్య నిర్గుండీరసే సిక్తంచ సప్తధా॥ 51½
మేషికాస్వరసేనైన శుల్బశుద్ధిర్భవిష్యతి।
అమ్లవేతసధాన్యాంబు మేషీతోయేన శుధ్యతి॥ 52½

టీ. జెముడు పాలలో లవణత్రయమును కలిపి రాగిరేకులకు పట్టించి నిప్పులలో కాల్చి వావిలాకు రసమునముంచవలెను. ఇట్లు ఏడుసార్లుచేసిన శుద్ధియగును. 51½

కేవల మేషికా స్వరసముతోనే రాగి శుద్ధినొందును. అమ్లవేతసము ఆరనాళము - మేషీస్వరసము - వీటితో రాగి శుద్ధినొందును. 52½

చపలాదిసర్వధాతుశుద్ధి

మూ. ధాతవశ్చపలాద్యాస్తు జంబీరరసభావితాః।
కర్కోటీ శృంగికాతోయైః శుద్ధిమాయాంత్య సంశయం॥ 53½

టీ. చపలాది సర్వధాతువులనున్నూ నిమ్మరసముతో భావనచేసి గొడ్డు ఆగాకర - శృంగికా- వీటి కషాయముతో స్వేదనము చేసిన శుద్ధినొందును. 53½

సువర్ణశుద్ధి

మూ. బీజపూరకఫలామ్లభావితా శ్శోషితాస్సపది పంచమృత్తికాః।
భూతభస్మలవణేన సంయుతాః శోధయంతిపుటపాక కాంచనం॥ 54½

టీ. మాదీఫల రసముతో పంచమృత్తికలను ఏకముగా భావనచేసి ఎండబెట్టి దానిలో పొయి బూడిదె ఉప్పు - వీటిని కలిపి బంగారు రేకులకు పట్టించి పుటం బిడిన శుద్ధియగును.
54½

తారశుద్ధి

మూ. నాగేనక్షారరాజేన ద్రావితం శుద్ధిమృచ్ఛతి।
తారంత్రివారనిక్షిప్తం పిశాచీతైల మధ్యతః॥ 55½

టీ. వెండియందలి దోషానుసారముగా వెండికి పాదాంశముగాగాని అర్ధాంశముగాగాని సీసమునుకలిపి క్షారరాజము అనగా సున్నముతోకరిగి అనగా సున్నము-పేడ-వీటితో చేయబడిన మూసయందు కరిగి బాగుగాఅనగా నిస్తరంగముగాతోచినచో శుద్ధియగును. ఇట్లు శుద్ధమైన వెండిని మూడుసార్లు కరిగి ఆవనూనెలో పోయవలెను. శుద్ధియగును.
55½

తామ్రశుద్ధి (కాళికానాశన ప్రక్రియ)

మూ. అహోనచిత్రం పృథివీభవేన క్షారేణ మేషీ పయసాఘృతేన।
తాలేనవిద్ధందుతషోడశాంశంభవేచ్ఛశుల్బంశశిశంఖతుల్యం॥
అథ కాంస్యోద్ధృతం శుల్బమ్మారోటమథవాబుధః।
షడ్గుణేనచనాగేన శోధయిత్వాతతో బుధః॥ 57½
శతార్ధధా సింధువార రసమధ్యేతు ఢాలయేత్।
కూష్మాండ కరసే పశ్చాన్నిషేకాన్ సప్తధా పయేత్॥ 58½
తతస్తక్రేని శాయుక్తే పునస్సప్తైవదాపయేత్।
శుల్బస్యకాళికా హ్యేవం ప్రణశ్యతి నశంసయః॥ 59½
పాలాశశుకతుండాభం ఛేదే రక్తంత ధామృదు।
స్నిగ్ధంతాపేనభవతి కాళికారహితంచతత్॥ 60½

టీ. చనిటిఉప్పు - మేషీరసము - నెయ్యి - నీటి సేకముచేసి దానియందు కాల్చిన రాగిరేకులను అనేకపర్యాయములు ముంచి పిదప ఆరేకులను కరిగించి 16 వ వంతు తాళకముతో వేధచేసినయెడల రాగి - చంద్రుడు - శంఖము- వీటితో తుల్యమగు కాంతి కలదగును. ఇచట తాళకమనగా బద్ధతాళక సత్వమును గ్రహించవలెను. కంచునుండి తీసిన రాగినిగాని ఆరోట శుల్బమునుగాని 6 రెట్లు సీసముకలిపి వెండికి వలెనే శుద్ధిచేసి. 57½

50 సార్లు కరిగించి వావిలి రసములో పోయవలెను. పిదప బూడిదగుమ్మడి కాయరసములో ఏడుసార్లున్నూ. 58½

పిమ్మట పసుపుచూర్ణముతో గూడిన మజ్జిగలో 7 సార్లున్నూ పోయవలెను ఇట్లు చేసినచో రాగియందలి కాళిక నశించును. 59½

అట్టి రాగిని తెగగొట్టినయెడల మోదుగు పువ్వు - చిలుకముక్కు - వీటితో సమానమగు ఎఱ్ఱుపువర్ణము కలిగి అతిమృదుత్వము కలదై కరుగుటలో స్నిగ్ధత్వము (డెన్సిటీని)ను కలిగి కాళిక లేనిదిగా నుండును. కాళికయనగా కాల్చి గాలిలో నుంచిన నల్లబడుట. 60½

ఇత్తడి శుద్ధి

మూ. క్షారంగుడం హంసపదంచలాక్షారసేనఘృష్ట్వాఽఽరదళాని పశ్చాత్।
సంలెప్యకం కుష్ఠనిశాన్వితాని ధ్మాతాని శుద్ధ్యంతిచ సప్తవారాత్॥ 61½

టీ. యవక్షారము - బెల్లము - హంసపాది - లత్తుక - వీటిని నూరి ఇత్తడి రేకులకు పట్టించి వాటిపైని కంచుపత్రము - పసుపు - వీటి చూర్ణమును జల్లి అగ్ని తప్తము చేయవలెను. ఇట్లు యేడుపార్లు చేసిన శుద్ధియగును. 61½

కంచుశుద్ధి

మూ. క్షారంచటంకణయుతం లవణాని పంచ జంబీర నీర
పరిభావితమద్రివారం।
కల్కేన తేన పరిలిప్యపుటేన దగ్ధంతారారశుల్బ ఘనఘోష
ముపైతిశుద్ధిం॥ 62

టీ. యవక్షారము - వెలిగారము - పంచ లవణములు - వీటిని నిమ్మరసంతో 7 భావనలు జేసి ఆకల్కముతో లేపముచేసి పుటంబిడినచో వెండి - ఇత్తడి - రాగి - కంచు ఇవి శుద్ధిని బొందును. 62

తీక్ష్ణశుద్ధి

మూ. హంసాహ్వావల్యామృత రత్నమాలికా ఫలత్రియం
తుంబురులోహనిఘ్నకః।
గోపాలికా గోరసనాగుడూచికాహరంతి సర్వేగిరి దోష
మాయసం॥ 63

టీ. హంసపాది - ఉశిరిగ - రత్న పురుష - త్రిఫలములు - తుంబుర్లు - లోహఘ్ని అనగా కాలింజ శాకము - సుగంధిపాల - యెద్దునాలుక చెట్టు - తిప్పతీగె - ఇయ్యవి అయస్సంబంధమగు గిరిదోషమును హరించును. అనగా వీటి స్వరసములలోను కషాయములలోను అయః పత్రములను కాల్చి ముంచినచో ఇనుము - తీక్ష్ణము మొదలగు అయోధాతువు శుద్ధియగునని భావము. 63

నాగశుద్ధి

మూ. గౌరీ ఫలాని రజనీక్షురకః కుబేర బీజానితుంబురుయుతానిచ
మల్లికాయాః।
క్షారాణిమోక్ష కపలాశమయూ రజాని సంభావితాని పయ
సాకులిశద్రుమస్య॥ 64
వారాణి సప్త పరితాపిత నాగరాజం కల్కేన తేనఖలుశుద్ధిము
పైతి సద్యః।
యుక్త్యాక్రమేణయది శక్రజతేన చుల్లీస్తంభంకరోతి కుటి
లస్య చదంతి సంతః॥ 65

టీ. పేరింఖణ ఫలములు- పసుపు-గొబ్బివిత్తులు-గచ్చకాయలు-తుంబుర్లు-మల్లి వేరు - మొక్కపు క్షారము - మోదుగక్షారము - ఉత్తరేణిక్షారము - వీటి నన్నిటిని జెముడు పాలతో. 64

యేడుసార్లుభావనజేసి ఆకల్కమును కరిగించినసీసమందు వాపనచేసినచో సీసము శుద్ధియగును. అట్టి నాగముదేవదారురసముతో క్రియయోగమును బొందుటచే వంగముయొక్క దుల్లిని అనగా అగ్నియందుత్వరగాకరిగెడిగతి విశేషమును స్తంభనము చేయును. అనగా వంగమందలి నీరును హరించి వంగమును కట్టును. అనగా వంగమును వెండిగా జేయునని భావము. 65

వంగశుద్ధి

మూ. అర్కోన్మత్తస్నుహీచ పాలినీకంగుణీరక్తమాలా గుంజా
వహ్నిః సురపతి సూరాచేంగుదీచాశ్వగంధా।
తక్రేపిష్టం మలహరమిదం సర్వమేవ ప్రసిద్ధం వంగస్తంభం
క్షణాపరిచయాత్ జ్యోతిషోనామయోగః॥ 66½

ఇతిశ్రీ నాగార్జున విరచితే రసేంద్రమంగళే రసోపరసలోహ
శోధనాధికారోనామ ప్రథమోధ్యాయః

టీ. జిల్లెడు - ఉమ్మెత్త - జెముడు - పాత్రిగడ్డ - మాలకంగిణి - రత్నపురుష - గురివెంద - చిత్రమూలము - దేవదారు - పెద్దవెక్కుడు - గారపండు - పెన్నేరుగడ్డ - వీటిని మజ్జిగతో నూరినచో ఆ ముద్ద వంగమందలి మలమును హరించుటయేగాక వంగస్తంభన గూడ జేయును. ఈ యోగమునకు జ్యోతిషమని పేరు.

ఇట్లు "వైద్యవల్లభ"
రాణీ (రాజ్ఞి) వెంకటాచలపతి ప్రసాద
మహోగ్ని చిద్యద్వ్యకృతమగు "శశిప్రభ"యనెడి రసేంద్ర మంగళాంధ్రటీక
యందు ప్రథమాధ్యాయము ముగిసెను.

Muniswam

అథాతో వజ్రాది లోహమారణ ద్రావణాది కారో నామ:

ద్వితీయోఽధ్యాయః॥

వజ్రవైక్రాంతములకు ద్రావణ - మారణములు.

మూ. మేషశృంగం భుజంగాస్థి కూర్మపృష్ఠం శిలాజతు।
స్నుహీతాల రజస్తన్యం కాంత పాషాణభస్మచ॥ 1
వజ్రంవాపివైక్రాంతం తన్మధ్యే ప్రక్షిపేద్బుధః।
తీవ్రానలైః పుటందత్వా పుటాంతం యావదాగతం॥ 2
కుళుత్థక్వాథద్రావణాంతు హయమూత్రేణ పేషితైః।
తప్తానిషేచయేత్కాలైః యావత్తద్భస్మతాంగతే॥ 3
ఏషకాపాలికో యోగోవజ్రద్రావణ మారణే।
తాప్యతామ్రమహిస్తీక్ష్ణం కాంతాశ్మ ద్రావణే పరం॥ 4
వజ్రార్క క్షీర సౌభాగ్యం మర్దయేచ్చపునః పునః।
తన్మధ్యేనిక్షిపే ద్వజ్రంధ్మాపయేత్ఖాది వాగ్నినా॥ 5
శతవారం తతోధ్మాతం వజ్రమారణ రంజనం॥ 5½

టీ. గొర్రెకొమ్ము - పాముయెముకలు - తాబేటి వీపుచిప్ప - శిలాజతు - జెముడుపాలు - తాళకము - స్త్రీరజస్సు - స్త్రీస్తన్యము - ద్రావకకాంతభస్మ. 1

వీటిని ముద్దగాజేసి దాని మధ్యను వజ్రమునుగాని వైక్రాంతమునుగాని యుంచి గాఢమగుపుటమువేసి బాగుగా పక్వ[illegible] ప అగ్నిచల్లారకమునుపే 2

అశ్వమూత్రముతో నూరిన ఉలవలు-అర[illegible] ముద్దలో ఆ కాలిన వజ్ర[illegible]మును గాని వైక్రాంతమునుగాని భస్మమగువరకు [illegible]లెను.

ఇయ్యది కాపాలిక మతస్థులచే వజ్రద్రావణ కరణల విషయమై చేయబడుచుండెడి యోగము వైక్రాంత ద్రావణవిషయములో మాక్షికము - తామ్రము - నాగము తీక్ష్ణము - ఈ ద్రవ్యములు ముఖ్యముగా చేర్చతగినవి. 4

ప్రకారాంతరమున వజ్రమారణ జెప్పుచున్నాడు:- జెముడుపాలు-జిల్లేడుపాలు వెలిగారము-నీటిని బహుపర్యాయములు మర్ధించి ఆ ముద్దలో వజ్రమునుంచి చెన్నద్ర నిప్పులలో పెట్టి బాగుగా యూదవలెను. 5

ఇట్లు 100 పార్లు చేసినచో వజ్రము భస్మమగుటయేగాక సింధూర దళనుగూడ నొందును.
5½

రెండవ ప్రకారముగా వజ్రవైక్రాంతద్రావణ మారణములు.

మూ॥ పీతమహోదధి కుసుమా ప్లావిత బాలా విశృంగని ర్యాసం।
గోరసనాకృత గుటికా వజ్రం పుటపాకలోహంతి॥ 6½
కాంతాశ్మ మేషశృంగంచ గంధకంచ శిలాజితు।
క్షారత్రియం హరీతాలం స్నుహ్యర్క క్షీర మర్దితం॥ 7½
వజ్రకం వాపి వైక్రాంతం తత్కల్కే ప్రక్షిపేద్బుధః।
తీవ్రాగ్నిజ్వాలైః పుటం దత్వా పుటాంతం యావదాగతమ్॥ 8½
కుళుత్థకోద్రవణాంతు హయ మూత్రేణ పేషితైః।
తప్తాని షేచ యేత్కల్కైః యావత్తా భస్మతాంగతా॥ 9½
యోగోయం వజ్రనోనామ వజ్రద్రావణమారణే॥ 10
వారుణీ మేషశృంగీచ వజ్రవల్లీమహోదధిః।
పారావతపురీషంచ మల మాక్షోస్సమన్వితం॥ 11
క్షారత్రియ సమాయుక్త ముపవిషైశ్చ పంచభిః।
వజ్రార్క క్షీర సంమిశ్రం కల్కం సంపేషయేద్బుధః॥ 12
తీవ్రాగ్నిజ్వాలైః పుటం దత్వా పుటాంతం యావదాగతం।
కుళుత్థకోద్రవాణాంతు హయమూత్రేణ పేషితైః॥ 13
తప్తాని షేచయేత్కల్కైః యావత్తా భస్మతాంగతా।
వారుణ్యాది రసాయోగో వజ్రద్రావణ ఉత్తమః। 14

టీ॥ అవిశి పూలరసముతో యరుగదీసిన లేత గొర్రెకొమ్ము గంధమునను యెద్దువాలుక చెట్టుపట్టునున్న నూరి గుటికలుచేసి వాటి మధ్యను వజ్రమునుంచి పుటంబులిడిన భస్మమగును.

కాంతపురాయి - గొర్రెకొమ్ము - గంధకము - శిలాజతు - యవక్షారము వెలిగారము - సర్జక్షారము - తాళకము - వీటిని జెముడుపాలు - జిల్లేడుపాలు - వీనితో మర్దించి॥
7½
ఆముద్దలో వజ్రమునుగాని వైక్రాంతమునుగాని యుంచి గాఢముగా పుటంబిడి పాకాంతమగునకు అగ్నియిడవలెను॥
8

గుర్రపు మూత్రముతో నూరిన ఉలవలు - ఆరికెలు - వీటికల్కములచే ఆవజ్ర వైక్రాంతములను భస్మమగువరకు తడుపవలెను॥ 9½

వజ్రకమనే పేరుగల యీ యోగము వజ్రద్రావణమందును వజ్రమారణ మందును శ్రేష్ఠమైనది॥ 10

పెద్దదంతి - ఒద్ది - నల్లేరు - మహోదధి (నల్లవావిలి) - పావురాయిరెట్ట - యెలుకగొద్దెలు - క్షారత్రయము - పంచోపక్షారములు - వీటిని జెముడుపాలు - జిల్లేడుపాలు వీనితో మర్దించి ముద్దజేసి దానియందు వజ్రమునుగాని వైక్రాంతమునుగాని బెట్టి గాఢముగా పుటంబిడి పుటము సమాప్తియగుతరిని అగ్ని యుండగనే గుర్రపు మూత్రముతో నూరిన యులవలు - ఆరికెలు - వీటి పలుచని కల్కములతో ఆవజ్ర-వైక్రాంతములను భస్మమగువరకు తడుపవలెను. ఇది వారుణ్యాదియోగమనబడును. ఇది వజ్రద్రావణమందు శ్రేష్ఠమైనది. అనగా ఇట్లు చేయబడిన వజ్రభస్మము ద్రావణమందు ఉత్తమముగా ఉపయోగించునని భావము॥ 14

* మూడవ ప్రకారముగా వజ్రవైక్రాంత ద్రావణ మారణములు.

మూ. కీలాలపా ఖువిడ్గంధా మేషశృంగీ ఘటోద్భవః।
కుళుత్థకోద్రవాణాంచ హయమూత్రేణ పేషితైః॥ 15
(కల్కైరిత్యధ్యాహారః)వజ్రకంవాపి వైక్రాంతం పుటపాకేన
మారయేత్ । యోగరాజమిదం ప్రోక్తం మారణం
వజ్రకస్యచ॥ 16

ద్రావణం సర్వధాతూనాం గగనస్యాపి మారణం।
అస్థిశృంఖలమధ్యస్థం కృత్వా వజ్రం నిరుంధితం॥ 17
జలభాండేచ తత్స్విన్నం సప్తాహో ద్రవతాం వ్రజేత్॥

టీ. నల్లులు - ఎలుకగొద్దెలు - గంధకము - ఒద్ది - అవిశ (వీటి కల్కమందు వజ్రమునుగాని వైక్రాంతమునుగాని ఉంచి అనెడి వచనము పూర్వశ్లోకమునుండి అధ్యాహారము చేయవలె.) తీవ్రమగు పుటంబిడి గుర్రపుమూత్రముతో నూరిన ఉలవలు - ఆరికెలు వీటి కల్కములో వజ్రమునుగాని వైక్రాంతమునుగాని పూర్వము వలెనే భస్మము చేయవలెను. ఇయ్యది వజ్రమారణ కొరకు చెప్పబడిన యోగరాజము॥ 15 - 16

సర్వధాతువులను ద్రవింపజేయును. అభ్రకమునకుగూడ మారకమైనది. యెముకల సంపుటములో అనగా మనుజ కపాల మధ్యను పైరీతిని జేయబడిన వజ్రభస్మమునించి సంధిరోధముజేసి॥ 17

జలభాండమందు 7 రోజులు స్వేదము చేసినచో ఆభస్మము ద్రవించును॥

అభ్రకసత్వ విధానము.

మూ. చూర్ణీంకృతం గగనపత్రి మథారనాళే ధృత్వా దినైక మవ
శోష్యచ సూరణస్థం। భావ్యం రసైః కదళీ శృంగి కరీర
కీర జంబీర నీరపటుభిః శఫరైస్సమేతం॥ 18
పిండీ కృతంతు బహుశో మహిషీమలేన సంశోష్య కోష్ఠగత
మాశుధమేద్దృఢాగ్నౌ। సత్వంపతేచ్చ గగనస్య చతుర్విధస్య
తాపిరుహస్య బహుశోఽశ్మజ ధాతుతశ్చ॥ 19

టీ॥ అభ్రకపు రేకులను చూర్ణించి కందగడ్డలో బెట్టి 1 రోజు ఆరనాళమం దుంచి పిదప యెండించి అరటిత్రియము - రెయ్యలు అనెడి క్షుద్రమత్స్యములు అను వానితో గలిపి; అరటిదుంప - ఒడ్డి - వెణుకుసు - జీలుగచెట్టు (దీనినుండి కల్లు దీయుదురు)- నిమ్మపండ్లు - వీని రసములతో అనేక భావనలనుజేసి॥ 18

పిదప గేదపేడనుగలిపి ఉండలుగాజేసి యెండించి కోష్ఠియంత్రమున గాఢత రాగ్నియందు బాగుగానూదినచో సత్వము దిగును. ఇట్లు నాలంగుజాతుల అభ్రకముల కున్నూ సత్వమును దీయవచ్చును. ఇట్లే మాక్షికమునుండియూ ఇనుముగల ఇతర పదార్థములనుండియు సత్వము వచ్చును॥ 19

అభ్రకాది సర్వధాతువులకు సత్వపాతన విధానము.

మూ. రాజన్ వరావహ్నిబలా బలాభిధా భూవల్లిగోపేంద్రిక మ్యాత్స
వాహకః। షడ్బిందుకం మండలికారజార్హకం కోషాశ్వగంధా
ద్విముఖీ పునర్నవా॥ 20

పినాకికా సూరణ కంచుకీచ కీటారిణీ గోక్షురకశ్చ పాఠా।
ఉన్మత్త కోలాంగలికాచ పీరా క్షారత్రియం స్యాల్లవణాని
పంచ॥ 21

ఏతైః కషాయైస్సకులత్థ వేతసా స్సౌవీరకస్విన్న సమస్త
ధాతవః। గంధాశ్మ సౌభాగ్య నిబద్ధ పిండికా ముంచంతి సత్వం
ఖరవహ్ని సంగమాత్॥ 22

టీ॥ ఓరాజా! త్రిఫలములు - చిత్రమూలము - జిబిలికబీర - ముత్తవపులగము వానపాములు - ఇంద్రగోప పురుగులు - బంగాళీభాషలో పెడోపాకా అనెడి కీటములు (తుమ్మెదపురుగులు) - షడ్బిందు కీటములు (వీపున ఆరేసి చుక్కలుగల పురుగులు) మండలి సర్పము (పొడపాము) అగరు - చేమదీర - పెన్నేరు - రెండు తలలపాము - గలిజేరు॥ 20

దీనారమనగా అగ్ని జ్వాల (అనగా నీటిపిప్పలి)-కందగడ్డ-కంచుకికందము - గాడిదగడపర - పల్లేరు - విషబొద్ది-ఉమ్మెత్త - పొత్తిగుంప - కూతురుబుడమ - క్షారత్రయము - పంచలవణములు॥ 21

ఊలవలు - వేతసము (పేముపండ్లు) వీటిని; కాంజికముతో స్వేదము చేయబడిన అనగా ఉడికించబడిన సర్వధాతువులకు కలిపి, గంధకమును వెలియారమును గూడజేర్చి ఊలవలు మొదలగువాని కషాయములతో నూరి ఉండలుజేసి యెండించి తీవ్రాగ్నిలో నూదిన యెడల సర్వధాతువులు సత్వమును విడచును. 22

వైక్రాంత సత్వపాతనము.

మూ. మోక్ష మోరట పాలాశ క్షారం గోమూత్ర భావితం।
నదీకంఠం శిఖికల్కం ఫలచూర్ణ సమన్వితం॥ 23

తత్కల్కం టంకణం లాక్షాచూర్ణం వైక్రాంత సంభవం।
సార ఘృణ సమాయుక్తం మేష శృంగీద్రవాన్వితం॥ 24

పిండితం మూక మూషాస్థం ధ్మాపితంచ హఠాగ్నినా।
తత్రైవపతతే సత్వం వైక్రాంతస్య నసంశయః॥ 25

టీ. మొక్కపుచెట్టు - హస్తికర్ణియనెడి మోదుగభేదము - మోదుగచెట్టు - వీటిక్షారములను గోమూత్రముతో భావనజేసి అందు అడవికంద - పొత్తిదుంప కల్కము (ముద్ద) - మంగకాయలు - సున్నము - వీటినిజేర్చి॥ 23

ముద్దజేసి అందు వెలియారము - లక్క - వైక్రాంతపు రాతిచూర్ణము - తేనె మైనము - వీటిని గలిపి ఒద్దిరసముతో మర్దించి॥ 24

ఉండలుజేసి యెండించి అంధమూషలో బెట్టి తీవ్రాగ్నియందు యూదినచో వైక్రాంత సత్వము దిగును॥ 25

మాక్షిక సత్వపాతనము.

మూ. క్షౌద్రం గంధర్వ తైలం సఘృత మభినవం గోరసం మూత్ర
కంచ; భూయోవాతారి తైలం కదళి రసయుతం భావనాః
కీర్తితాస్తాః। మూషాంకృత్వాగ్ని వర్ణా మరుణకరనిభాం
ప్రక్షి పేన్మాక్షి కేంద్రం సత్వం నాగేంద్రతుల్యం పతతిమృదు
తయా సూర్య వైశ్వానరాభం॥ 26

మహోన్నతక్షార పయసా స్త్రీస్తన్యే నచ భావితం।
మూషాయామగ్ని వర్ణాయాం ద్రవేత్తాప్యం నసంశయః॥ 27

కంకుష్ఠ టంకణాభ్యాం చ తాప్యం క్షిప్త్వాస్య మర్ధితం ।
సత్వం ముంచేత్తతః పశ్చాత్ మూషాయామగ్ని సంగతః॥ 28
కాంజికే బహుశః స్విన్నం తాప్యచూర్ణం కటు త్రికం ।
మధ్వాజ్యాభ్యాం సుసం పక్వం వజ్రిపయసి భావితం ॥ 29
గృహధూమ ఘృత క్షౌద్ర సంయుక్తం పునరేవచ ।
ధ్మాతం ముంచతి శుల్బాభం సత్వం తన్మూకమూషగం॥ 30
కదళీరస పరిభావిత ఘృత మధ్వేరండ తైలపరిపక్వం ।
తాప్యం ముంచతిసత్వం రసకం చాపి త్రిసంఘాతైః ॥ 31

టీ. తేనె - ఆముదము - ఆవునెయ్యి - నూతనమైన గోరసము (అనగా గోశకృద్రసము - అనగా అప్పుడే వేసిన ఆవుపేడరసము) - గోమూత్రము (తాజాగా వుండవలెను) - తిరుగా ఆముదము - అరటిదుంప రసము - వీనితో ప్రత్యేకముగా మాక్షికమును భావనజేసి మూసయందుంచి బాలాదిత్యనిభంగి [illegible] వగుదాక యగ్నియందూది ధాలనము జేసినచో సీసమువలె మార్దవముగల; అగ్ని - బాలాదిత్యుడు వీనితో తుల్యమగు మెరుపురంగుగల సత్వము వచ్చును॥ 26

జెముడుపాలు - జిల్లేడుపాలు - చనుబాలు - వీనితో మాక్షికమును భావన జేసి మూసయందుంచి అగ్నియందుపెట్టి యూదిన కరగును॥ 27

కంకుష్ఠము - వెలిగారము - చనుబాలు - వీనితో మాక్షికమునుసూరి మూస యందుంచి కొలిమిలోపెట్టి యూదినచో సత్వము దిగును॥ 28

మాక్షిక చూర్ణమును కాంజికమునందు అనేకసార్లు స్వేదనముజేసి దానికి త్రికటుకములుగలిపి, తేనె - నెయ్యి - వీటితోయుడికించి, జెముడుపాలతో భావన జేసి ॥ 29

దానికి కరిధూపము - నెయ్యి - తేనె వీటిని గలిపి, అంధమూసలోపెట్టి కొలిమిలో యుంచి బాగుగా యూదినచో తామ్రమువంటి యెర్రని సత్వము వచ్చును॥ 30

అరటిదుంపరసముతో 100 సార్లు మాక్షికమును భావనజేసి, నేయి - తేనె - [illegible]ఆముదము - వీనితో యుడికించి కొలిమిలోపెట్టి యూదినచో సత్వమువచ్చును. ఇట్లే రసకమును 3 సార్లు ధాలనజేసినచో సత్వమువచ్చును ॥ 31

రసకసత్వ పాతనము.

[illegible]మూత్ర క్షీరైః స్నేహైః తథాచామ్లైః రసకం భావితం ముహుః ।
[illegible] ఊర్ణాలాక్షా తథాపథ్యా భూలతాఘూప సంయుతం ॥ 32

మూకమూషా గతంధ్మాతం టంకణేన సమన్వితం।
సత్వం కుటిలసంకాశం ముంచేత్తన్నాత్ర సంశయః॥ 33

టీ. జెముడు - జిల్లేడు - మొదలగువాని పాలతోను, తైలములతోను అమ్లములతోను రసకమును (కఫరిని) అనేకసార్లు భావనజేసి గొరిబొచ్చు - లక్క - కరక్కాయ - వానపాములు - కరిఘూపము - వెలియారము - వీటిలో కలిపి అంధమూషయందుంచి కొలిమిలో యూదినచో సత్తు (జింక్)వంటి సత్వము వచ్చును॥ 33

తాళక సత్వము.

మూ. తిలసర్షప శిగ్రూణ్ణా ల్లాక్షాచ లవణంగుడం।
తైమ్లం కణసమాయుక్తం తాలకం భూధరే ద్రవేత్॥ 34

టీ. నువ్వులు - ఆవాలు - మునగవిత్తులు - గొర్రెబొచ్చు - లక్క - ఉప్పు - బెల్లము - వెలియారము - వీటితో తాళకమును గలిపి భూధర పుటం బిడిన ద్రవించి సత్వము విడచును॥ 34

మణిశిల సత్వము.

మూ. శిగ్రు కుంభభవాంబుభ్యాం భావితాచ మనశ్శిలా।
తాలకస్య ప్రయోగేణ హేమాభం సత్వముత్సృజేత్॥ 35

టీ. మునగచెక్క - అవిసిపువ్వులు - వీటిరసములతో మణిశిలను పేరుపేరుగా భావన సి తాళకమునకు వలెనే సత్వపాతన క్రియను జేసినచో బంగారువంటి రంగుగల సత్వమును విడుచును॥ 35

విమల సత్వము.

మూ. విమలం శిగ్రుతోయేన కాంక్షీకాసీసటంకణైః।
వజ్రకంద సమాయుక్తం భావితం కదళీరసైః॥ 36

మోక్షకక్షారసంయుక్తం ధ్మాపితం మూకమూషగం।
సత్వంచంద్రార్క సంకాశం ముత్సృజేన్నాత్ర సంశయః॥ 37

టీ. విమలమును; పటిక - అన్నభేది - వెలియారము - అడవికందగడ్డ - మొక్కపుక్షారము - వీటితో కలిపి మునగచెక్క రసముతో బాగుగా మర్దించి అరటి దుంప రసముతో అనేకసార్లు భావనజేసి అంధమూషయందుంచి కొలిమిలో బెట్టి యూదినచో చంద్రునివలె సూర్యునివలె కాంతిగల తెల్లని సత్వము వచ్చును॥ 37

ఇంగిలీకసత్వము.

మూ. దరదం పాతనాయంత్రే పాతితంచ జలాశయే।
సత్వం సూతక సంకాశ ముత్పన్న జేన్నాత్ర సంశయః॥ 38

టీ. ఇంగిలీకమును పాతనాయంత్రమున పాతనము చేసినచో జలమున్న యంత్రభాగమందు పాదరసమువంటి సత్వము వచ్చును॥ 38

గంధకమునకు సత్వపాతనములేదు.

మూ. గంధకంచ స్వభావేన సత్వరూపం స్వరూపతః।
తేన నాఖ్యాతవాన్ సత్వం రసేంద్రస్య సమం యతః॥ 39

ఇతి అభ్రకాదిసత్వపాతన విధిః॥

టీ. గంధకము స్వరూప స్వభావములచే సత్వముగనేయుండును. అందుచే దానికి పాదరసమునకు వలెనే సత్వపాతన క్రియను జెప్పలేదు॥ 39

ఇట్లు అభ్రకాదుల సత్వపాతన విధానము ముగిసెను.

అభ్రకద్రుతి ప్రథమ ప్రకారము.

మూ. మునికుసుమ సలిల ఘృష్టం సూరణకందోదరేవినిక్షిప్తం।
నీరసమం భవతిఘనం గోగోష్ఠే భూగతం మాసం॥ 40

టీ. అవిశపూవులరసముతో 100 సార్లు అభ్రకచూర్ణమును భావనచేసి అడవి కంద గర్భములోనుంచి గోశాలలో భూమియందు మాసము రోజులవరకు పాతి పెట్టి యుంచినచో జలమువలె ద్రవించును॥ 40

అభ్రకద్రుతిద్వితీయ ప్రకారము.

మూ. పశుసలిల బహుసుభావిత: కపిత్థింటుక (పా॥ కంపిల్లక) చూర్ణ
(ంచుకిచూర్ణేన) వాపితం గగనం।
భవతి హార వీర్యసదృశం రసే శుభవిధానేన॥ 41

టీ. పశుసలిలము (గోమూత్ర... ందరు ఆమ్మనీరని కొందరు) తో నూరు భావనలు జేయబడిన విషముష్టి విత్తుల చూర్ణమును (పా॥ కంపిల్లక చూర్ణమును) పా॥ కంచుకి కందచూర్ణమును కొలిమిలో కాల్పబడుచున్న అభ్రకమందు వాపనము

జేసినచో అభ్రికము పాదరసముతో తుల్యరూపముగలదిగా ద్రవించును. అయ్యది పారదమందు బాహ్యద్రుతి యోగముచే మేళనము నొందును॥ 41

అభ్రికద్రుతి తృతీయ ప్రకారము.

మూ. క్షాకినిగుంజఫలానాం సమాంశ కృత చూర్ణమంబరంబహుశః।
కులిశతరు దుగ్ధభావిత మద్రిదినాధ్మాపితం ద్రవతి॥ 42

టీ. గవ్వలు- గురివెందగింజలు - వీనికితుల్యముగా అభ్రికచూర్ణమును గలిపి జెముడుపాలతో 7 రోజులు భావనజేసి కొలిమిలో యూదినచో ద్రవించును. 42

అభ్రక ద్రుతి చతుర్థప్రకారము

మూ. రక్తోత్పలనాళరసైర్మర్దిత గగనం ద్రవత్వమాయాతి।
సుచిరం తిష్ఠతిరసవత్ కుసుంభికా తైలసంయుక్తం॥ 43

టీ. యెర్రకలువ కాడల రసముతో బాగుగా మర్దింపబడిన అభ్రికము ద్రుతినిబొంది పాదరసమువలె యుండును. అట్టి ద్రుతిని కుసుమ తైలమందుంచినచో చిరకాల మట్లేయుండును. అనగా గట్టిపడకయుండునని భావము. 43

అభ్రికద్రుతి పంచమ ప్రకారము.

మూ. కంచుకికందజచూర్ణం నిజ రస పరిభావితం సమస్తాని।
లోహాని తోయసదృశం కరోతి గగనం విశేషేణ॥ 44

టీ. కంచుకి కంద చూర్ణమును దాని రసముచేతనే 100 భావనలు జేసినచో అది సమస్త లోహములను; విశేషముగా అభ్రికమును ద్రుతినిగా జేయును. 44

అభ్రిక ద్రుతి షష్ఠప్రకారము.

మూ. స్వరసేన వజ్రవల్ల్యాః భావిత గగనం తథోచ్చటాయుక్తం।
పక్షం హి శరావ పుటే బహువారం భవతి రసరూపం॥ 45

టీ. నల్లేరు స్వరసముతో 100 సార్లున్ను; ఉచ్చటా(గురివింద)రసముతో 100 సార్లున్ను భావన చేయబడిన అభ్రికమును పక్షమురోజుల వరకు శరావ పుటమందుంచినచో ద్రవించును. 45

స్వర్ణద్రుతి ప్రథమ ప్రకారము

మూ. శశమండూకాస్థి నసాకర్కట సురగోప తురగలాలాభిః ।
కృతపరివాపం కనకం తిష్ఠతి సుచిరం యథా తోయం ॥ 46

టీ. చవులపిల్లి - కప్ప - వీనియెముకలు, కొ్రివ్వు - ఎంట్రికాయ - ఆరుద్రపురుగులు - నలుగాళ్ళపాము-వీటి కల్కముతో అగ్నియందు కరిగిన బంగారమందు వాపముజేసినచో జలమువలె చిరకాలమువరకు బంగారము ద్రవించియేయుండును. 46

స్వర్ణద్రుతి ద్వితీయ ప్రకారము

మూ. నిజరస బహుపరిభావిత సురదాలీచూర్ణదత్త పరివాపం।
ద్రవతిన సంస్థానిపుణం కనకం బహునాపి కాలేన ॥ 47

టీ. దేవదాలిని సమూలముగా చూర్ణించి దానిని దాని స్వరసముచేతనే 100 భావనలుజేసి ఆ చూర్ణమును కరిగిన బంగారమందు వాపనముజేసినచో అట్టి బంగారము తిరుగా గట్టిపడనేరక నీరువలెనే చిరకాలము ద్రవముగనేయుండును.

లోహద్రుతి

మూ. శాఖా పరిపక్వామల ఫలరస పరిభావితంహి సప్తాహం।
తేనాలోడి తమసకృత్ నిక్షిప్తం శ్రావయుగళేషు 48
పునరపి కంచు(బు)కి భావితమాయసచూర్ణం శరావయుగళస్థం।
సప్తాహం పరిధమితం తత తీక్ష్ణం భవతి రసరూపం 49

టీ. చెట్టునబాగుగా పక్వమైన ఉశిరిగపండ్లరసముతో ఉక్కుచూర్ణమునకు బహుభావనలనుజేసి; ఆ రసములోనే అనేకసార్లు ముద్దగాచేయబడిన ఆ ఉక్కు చూర్ణమును శరావములయందుంచి యెండించి. 48

...పిదప తిరుగా కంచుకికందరసములోగూడ యట్లనేజేసి కొలిమిలోబెట్టి యూదినచో ద్రవించును. 49

సర్వలోహద్రుతి

మూ. పనసఫలరస సుభావితలోహాన్యమ్లైశ్చ మర్దితాని దృఢం।
ద్రుతిమాయాంతి పిధానాత్ స్వచ్ఛాని వలేఖనాని యోగ్యాని॥ 50

టీ. పనసపండ్లరసములో సర్వలోహములను అనేకపర్యాయములు భావన జేసి శనగపులుసు మొదలగు ఆమ్లములతో బాగుగామర్దించి ద్రావణవిధానముగా ద్రవింపజేసినచో అన్నిలోహములున్నూ ద్రవించి, స్వచ్ఛములైనవిగను, లేఖనములుగను, యోగార్హములుగను యుండును. 50

సర్వలోహ ద్రుతి రహస్యము

మూ. ఏకఏవమహాద్రావీ పార్వతీనాథ సంభవః।
సకింపునస్త్రిభిర్యుక్తోవేతసామ్లామ్లకాంజికైః॥ 51

టీ. కేవలపాదరసమే అన్నిలోహములను ద్రవింపజేయుటలో అమోఘమైనది. అట్టి పాదరసము, వేతసము (పేము) - శనగపులుసు మొదలగు ఆమ్లములు - పులికడుగు - అనెడి 3 వస్తువులతో గూడినచో వేరుగాజెప్పనేల? అనగా తప్పక కార్యమును సాధించునని భావము. 51

ముత్యములు - రత్నములు వీని ద్రుతి

మూ. ముక్తాఫలానిసప్తాహం వేతసామ్లేన భావయేత్।
జంబీరోదరగంతచ్ఛధాన్యరాశౌనిధాపయేత్॥ 52
పుటపాకేన తచ్చూర్ణం ద్రవతెసలిలం యథా
కురుతేయోగరాజోయం రత్నానాంద్రావణంపరం॥ 53

టీ. మంచిముత్యములను 7 రోజులు వేతసామ్లముతో భావనజేసి ఆ ముద్దను నిమ్మకాయగర్భములో బెట్టి ధాన్యపుటంబిడవలెను. అట్లు జేసినచో పాకమునొంది జలమువలె ద్రవించును. ఈ యోగరాజమిట్లే సర్వరత్నములను ద్రవింపజేయును. 53

సర్వలోహ మారణము

మూ. తాలేనవంగందరదేనతీక్ష్ణం నాగేనరుక్మం శిలయాచనాగం।
గంధాశ్మనాచైవనిహంతిశుల్బంతారంచమాక్షీకరసేనహన్యాత్॥ 54

టీ. తాలకముతో తగరము, ఇంగిలీకముతో ఉక్కు; సీసముతో బంగారము; మణిశిలతో సీసము; గంధకముతో రాగి; మాక్షికముతో వెండి; భస్మమగును. 54

అనుమారణద్రవ్యకథనమ్

మూ. వంగంపలాశేనచతాలకేననాగం శిలార్కదుగ్ధమదుగ్ధయోగాత్
రుక్మం సనాగైఃఖలువజ్రిదుగ్ధైః తారంస్నుహీక్షీరసువాక్షికేణ 55
శుల్బంత్వజాక్షీరసుగంధకేన స్త్రైన్యేనతీక్ష్ణందరదాన్వితేన।
షడ్ధాయసాన్యారకులీకృతానాం నిరుత్థభూతంకథితంహితద్ఙ్ఞైః 56
మృతానిలోహానిరసీభవంతి రసాన్వితాన్యామయనాశనాని।
అభ్యాసయోగాత్ పలితాదినాశం కుర్వంతి రుగ్జన్మజరావినాశం57½
ఇతి శ్రీ నాగార్జునవిరచితే రసేంద్రమంగళే వజ్రాదిలోహ
మారణద్రావణాద్యధికారో నామద్వితీయోధ్యాయః॥

టీ. మొదుగరసము-తాళకము-వీనితో తగరము; మణిశిల-జిల్లేడుపాలు వీనితో సీసము; సీసము జెముడుపాలు వీనితో బంగారము; జెముడుపాలు-మాక్షికము-వీనితో వెండి; ॥55॥

మేకపాలు-గంధకము-వీనితో రాగి; చనుబాలు-ఇంగిలీకము-వీనితో తీక్ష్ణ-ఈ తీరుగా షడాయసములున్నూ అనగా అయస్సుషట్కముగాగల వంగాది ధాతువులు 6 న్ను కులీకృతములై అనగా పుటపాకపాచితములై నిరుత్థభావమును బొందునని శాస్త్రజ్ఞులు జెప్పుచున్నారు ॥56॥

ఇట్లు మృతములైన లోహములు రసభస్మతో గలసి రసతుల్యముగా జేయబడి రోగములను హరించునవిగను, చిరకాలము సేవింపబడి పాలిత్యాదులను (పాలిత్యం=తల నెరియుట) జరామృత్యువులను జయించునవిగనుయగును.

ఇట్లు "వైద్యవల్లభ"
రాజ్ఞీ (రాణీ) వెంకటాచలపతి ప్రసాదమహాన్నెచిత్కృతమగు
"శశిప్రభ"యనెడి రసేంద్రమంగళద్వితీయాధ్యాయాంధ్ర టీక ముగిసెను.

తృతీయోఽధ్యాయః

సూ. అథాతో రసబంధాధికారం వ్యాఖ్యాస్యామః ॥

టీ. లోహద్రావణాదులం జెప్పిన పిదప పాదరసబంధనవిధిని చెప్పు చుంటిమి అని ప్రతిజ్ఞ చేయుచున్నాడు.

అథ చారణ జారణ విధము

మూ. జంబీరనీరనవసారఘనామ్లవర్గైః క్షారాణిపంచలవణాని
కటుత్రయంచ । శిగ్రూదకైః సురభిసూరణ వజ్రకందైః
సంమర్దితో రసస్సృహోచరతేఽష్టలోహాన్ 1

టీ. నిమ్మపండ్లరసము - నవాసారము - తుంగగడ్డలు - తనగపులుసు - మొదలగు ఆమ్లములు - మునగచక్కరసము - అందు జిగురు - కందగడ్డ - అడవికంద - వీనితో అష్టక్షారములు - పంచలవణములు - త్రికటుకములు వీనినికలిపి పాదరసము నందు జేర్చి బాగుగా మర్దించినచో అట్టి రసము అష్టలోహములను దినును 1

ఇచట పైనచెప్పిన "అథాతోరసబంధాధికారం వ్యాఖ్యాస్యామః" అనెడి ప్రతిజ్ఞాప్రకారం రసబంధనవిధి జెప్పవలసియున్నది. అయ్యది యిచట గానరాకుండుటచే గ్రంథపాఠమైనట్లూహింపవలసియున్నది.

సూ. అథాతో వాతాదిరోగ నిగ్రహరసయోగాన్ వ్యాఖ్యాస్యామః ॥

టీ. రసబంధనవిధిని జెప్పినపిదప వాతాదిదోషజనిత రోగములను హరించెడి రసయోగములను జెప్పుచుంటిమి అని ప్రతిజ్ఞజేయుచున్నాడు.

స్వచ్ఛంద భైరవ రసము (వాతహరము)

మూ. గంధం తాళకమాక్షికాయసరజః సూతేంద్ర మిశ్రీకృతం।
పథ్యాత్ర్యూషణమగ్నిమంథసురసాశృంగీవిషంటంకణం।

దత్వాఖల్వేతలైవిభావయమృదితం నిస్గంధి ముండీరసైః
గుంజాయుగ్మమితాశ్చతస్య గుటికానిఘ్నంతివాతందుర్ధరం ॥2॥

టీ. గంధకము-తాళకము-మాక్షికభస్మ-ఉక్కుభస్మ-రసభస్మ-కరక్కాయ-త్రికటుకములు-నెల్లిచెట్టువేళ్లు-సర్పాక్షి-అతివస-వత్సనాభి-చెలిమారం-వీటిని ఖల్వమందుంచి, వావిలి-బోడతరము-వీటిరసముతో బాగుగామర్దించి రెండు గుంజలయెత్తు మాత్రలుజేయవలెను. ఇదివాతమును హరించును 2

తీక్ష్ణముఖరసము (ఇది పిత్తహరము)

మూ. తీక్ష్ణం శుల్బసురాయసంచగగనం తాపీరుహంతాళకం ।
గోదంతంరస రాజమిశ్రితసమంధృత్వాచఖల్వేభిషక్।
ద్రాక్షాగౌరపదాపయోజబిసినీ కందాన్వితాచామృతా
ఘృష్ట్వాయష్టిరసైస్సితామధుయుతాగద్యాణమాత్రావటీ॥ 3
పిత్తంహంతిచపిత్తసంభవగదాన్ సర్వాంశ్చపిత్తజ్వరాన్
కాసశ్వాసగళామయాన్ క్షయతృషాదాహాంశ్చశోషంభృశం ।
భక్ష్యానేత్రమితానిశీథసమయే స్వప్నేప్రసాదీకృతో నామ్నా
తీక్ష్ణముఖోరసోత్తమవరః శ్రీనాగబోధోదితః॥

టీ. ఉక్కుభస్మ-తామ్రభస్మ-కాంతభస్మ - అభ్రకభస్మ - మాక్షికభస్మ, తాళకము-గోదంతహరితాలము - రసభస్మ-వీటినన్నిటిని సమంగాచేర్చి ఖల్వమున ద్రాక్ష-గౌరపదము (అనగాబంగారుఅరటిదుంప)-కలువదుంప-తామరదుంపతిప్పసత్తు-షంచదారవీటినిగలిపి యష్టిమధుకకషాయము-తేనె-వీటితోమర్దించి గద్యాణ ప్రమాణమునమాత్రలుచేయవలెను. 3

దోషబలాబలములను గమనించి పూటకు యొకటిరెండు మాత్రల చొప్పున సేవించినచో పిత్తము-పిత్తజనితరోగములు - పిత్తజ్వరములు - కాస-శ్వాస-గళరోగము-క్షయ-దప్పి-తాపము-శోష-వీటినిహరించును. ఇది తీక్ష్ణముఖ రసమను పేరుగలది; అర్ధరాత్రమున స్వప్నమందు నాగబోధునిచే అనుగ్రహింపబడినది. (ఇట్లు చెప్పుటచే నాగార్జునకు యీ నాగబోధుడనువాడు గురువని సూచింపబడుచున్నది) 4

సంకోచ శుల్బ రసము (కఫహారము)

మూ. శుల్బం తాళక తాండవం ధ్వని ఘనే సూతేంద్రగోళరకృతం॥
కాశ్మీరం సుకదాళిశార్ద్రి కటుకాకో శాతకీ సైంధవం॥
నిర్గుండీద్రవఘృష్ట బద్ధగుటికా క్వాథేష్వరిష్టైరథా శ్లేష్మాణాం
వినిహంతి శీర్షజగదాన్ సంకోచ శుల్బోరసః 5

టీ. తామ్రభస్మ - తాళకతాండవము(తాలకపతంగము - తాలక సత్వము) ధ్వని అనగా ఘోషము అనగా కంచుభస్మ - అభ్రకభస్మ - రసభస్మ - కుంకుమ పువ్వు - దేవదారి - అల్లము - కటుకరోహిణి - చేతిబీర - సైంధవలవణము - వీటిని వావిలి రసములో మర్ధించి గుటికలుజేసి కఫహర కషాయములతోగాని, అరిష్టము లతోగాని సేవించినచో కఫమును - శిరోరోగములను హరించును. ఇది సంకోచ శుల్బ రసమన బడును. |5|

మంథానభైరవరసము (వాతపిత్తహరము)

మూ. సూతం శుల్బశిలాలకాంబరఘనం సంకుట్యామిశ్రీకృతం
కుష్ఠం నాగబలావిదారిచవరీ గోకంటకైరండకం ।
దత్వాఖల్వతలేవిమర్ద్య సుదృఢం వర్షాభువః స్వైరసైః
గద్యాణైకమితా నిబద్ధగుటికా వాతంచపిత్తంజయేత్ 6

టీ. రసభస్మ - తామ్రభస్మ - మణిశిల - తాలకము - రెండుభాగములు అభ్రకభస్మ - చంగల్వకోష్టు - జిబిలికబీర - నేలగుమ్ముడుగడ్డ - పిల్లితేగలు - పల్లెరు - ఆముదపువేళ్ళు వీటిని ఖల్వమందుంచి గలిజేరు స్వరములో బాగుగా మర్ధించి గద్యాణ పరిమాణమునమాత్రలు జేసి సేవించినచో వాతపిత్తవ్యాధులు హరించును. 6.

గగన గర్భరసము. (కఫవాతహరము)

మూ. అభ్రంతాళక తామ్రతీక్ష్ణ సురభం సూతం సమానాం
శకంభార్జ్గి కట్ఫలధాన్య కాంబునివచా శృంగీచ శుంఠీశివా ।
ఏషాం పర్పటక ద్రవేణరచితా గద్యాణ మాత్రావటీ
లీఢాసామఘునాని హంతిసహసా శ్లేష్మాన్వితం మారుతం 7

టీ. అభ్రకభస్మ - తాళకము - తామ్రభస్మ - రౌప్యభస్మ - సువర్ణభస్మ - రసభస్మ - సమాన భాగములుగా గ్రహించి గంటుబారంగి కట్ఫలము - ధనియాలు కర్పూరము - వస - కర్కాటకశృంగి - శొంఠి - కరక్కాయ - వీటినిగూడ కలిపి పర్పాటక కషాయములో బాగుగా మర్దించి గద్యాణప్రమాణమున మాత్రలుజేసి తేనెతో సేవించినచో కఫవాతమును మాన్పును ||7||

కాంతవల్లభరసము (కఫపిత్తహరము)

మూ. కాంతం సూతకశుల్బగంధకరజః క్షారానలం పన్మకంత్రి
యంతీక్షుటజస్య బీజము మృతాభూనిం బయుక్తా వటీ।
కార్యాపర్పటక ద్రవేణ సుధి మూలీభా బలాసాన్వితం
పిత్తం వృక్షమివా శనిర్బలవతీ నాశన యెదంజసా 8

టీ|| కాంతభస్మ - పాదరసము - తామ్రభస్మ - గంధకము - యవక్షారము- చిత్రమూలము - ఏనుగసమాదేవి - కల్లుగానుగ - కొడిశపాల - తిప్పతీగ - నేల వేము - వీటిని పర్పాటక కషాయములో బాగుగామర్దించి మాత్రలుజేసి సేవించినచో పిడుగు వృక్షమును నశింపజేయుచందంబున కఫపిత్తవ్యాధిని త్వరలో నశింప జేయును. 8

జయమంగళరసము (సన్నిపాతహరము)

మూ|| తాలంతాప్యజ గంధకంచ విమలం కాంతారతీక్ష్ణాభ్రకం
మండూరం కులిశం సురాయసఘనసం చైభిస్సమం సూతకం।
వంధ్యాకంద ససింధువారమధుకం శృంగీవిషం టంకణం బోలం
చిత్రకలాంగలీ సమరిచా విశ్వోపకుల్యావిషా 9
వల్లిస్సర్వ।సమాంశకైస్సు విధినాబద్ధా ద్విగుంజావటీ
మాధూకై స్సలిలై స్త్రిదోష జగదెనస్యేచ పానేహితా।
కృత్వానేత్రయుగేం జనం చవిధినా తత్సన్నిపాతం జయేత్
వైద్యైస్త్వాక్త మచేతనంచ విషమం త్రాపంహిసర్వోత్థితం|| 10

టీ॥ తాళకము - మాక్షికభస్మ - గంధకము - విమలభస్మ - కాంతభస్మ రెండుభాగములు - ఇత్తడి భస్మ - ఉక్కుభస్మ - అభ్రకభస్మ రెండుభాగములు - మండూరము - వజ్రభస్మ - పైవస్తువులన్నిటికి సమరసభస్మ - గొడ్డుఆగాకరదుంప వావిలి - యష్టిమధుకము శృంగియనెడి విషము - వెలియారము - బోళము - చిత్రమూలము - పాతిదుంప - మిరియాలు - శొంఠి - తిప్పతీగ - ఆతివస - వీటినిఆనగా గొడ్డుఆగాకరదుంప మొదలుగాగల యీవస్తువులను తాళకము మొదలు రసభస్మ వరకు యున్న వస్తు సమూహమును తుల్యముగా జేర్చి ఇప్పచెక్క కషాయముతో మర్దించి రెండుగుంజల ప్రమాణమున మాత్రలుజేసి సన్నిపాతమందు నస్య - పాన - అంజనము మొదలగు క్రియల నుపయోగించినచో, చైతన్యశూన్యుడై వైద్యులచే యసాధ్యమని విడువబడిన సన్నిపాత జ్వరముగలవాడైనను జీవించును - విషమ జ్వరము. తాపజ్వరముగూడ హరించును. 10

బడబాముఖరసము సూతికావాతహరము

మూ॥ శుద్ధసూత స్యభాగైక తామ్రచూర్ణంచ తత్సమం
ద్వాభాగా గంధకస్యైవ త్రిభాగంకటు కత్రయం॥ 11

వహ్నిందత్వాతు భాగైకం కుష్ఠభాగసమన్వితం
జ్వాలాముఖీరసైః ప్రాజ్ఞః సర్వమేకత్రమర్దయేత్॥ 12

గుటీమధుఘృతైర్బద్ధా బదరాస్థి ప్రమాణతః
బడబాముఖసంజ్ఞెయం సూతికావాత నాశనీ॥ 13

టీ॥ శుద్ధరసము 1 భాగము - తామ్రభస్మ 1 భాగము - గంధకము 2 భాగములు - 3 భాగములు త్రికటుకలు 11

చిత్రమూలం 1 భాగము - చంగల్వకోష్టు 1 భాగము - అగ్నిశిఖచెట్టుపురసముతో లెస్సగా మర్దించి. 12

తేనె - నెయ్యిగలిపి రేగుగింజలవలె మాత్రలుజేసి సేవించినచో సూతికావాతము హరించును. ఇద్యానిని బడబాముఖరసమనబడును. 13

సూతవటీ-సర్వాభిఘాతహరము

మూ. కృత్వాగంధక పిష్టికాంచ గగనం తాప్యోభవోదుంబరం
కాంతంభాగ్రిమకచూర్ణ సూతకసమం వైక్రాంతతాలాన్వితం।
పథ్యాత్ర్యూషణ రాజవృక్షమమరీ కూష్మాండతోయైఃకృతా
సిద్ధా సూతవటీ నిహంతి సహసా సర్వాభిఘాతంమహత్. 14

టీ॥ రసగంధక పిష్టినిజేసి అదియు - అభ్రకభస్మ - మాక్షికభస్మ - తాంబ్రి భస్మ - కాంతభస్మ 2 భాగములు - భాగ్రిమకమను కాంతభస్మ - రసభస్మ - వైక్రాంత భస్మ - తాళకము - కరక్కాయ - త్రికటుకములు - రేలకాయగుంజు - చాగ - వీటిని బూడిదగుమ్మడికాయ రసముతో మర్దించి మాత్రలుజేసి సేవించినచో సర్వాభిఘాతజ్వరములున్ను హరించును. ఇయ్యది సూతవటి యనబడును. 14

అజీర్ణహరరసము (లేక) అగ్నికారిణీగుటిక

మూ. గంధాశ్మపిష్టిర్గగనం ససైంధవం సౌవర్చలం గ్రంథిక
చవ్యచిత్రకం। కృష్ణాప్యజాజీ జరణం శివాతథా శుంఠీ
సమాంశైర్గుటికాగ్ని కారిణీ. 15

టీ. రసగంధకపిష్టి - అభ్రకభస్మ - సైంధవలవణం - పిప్పలికట్టె - చవ్యము చిత్రమూలము - పిప్పళ్లు - జీలకర్ర - నల్లజీలకర్ర - కరక్కాయ - శొంఠి వీటిని సమభాగములుగా గ్రహించి నీటితో మర్దించి మాత్రలుజేసి సేవించినచో అజీర్ణమును హరించును. ఇయ్యది అగ్నికారిణీ గుటికయనియు; అజీర్ణహరరసమనియు జెప్పబడును. 15

అగ్నిదీపనరసము (లేక) గంధాద్యరసము.

మూ. గంధాశ్మాగగనం సుతీక్ష్ణహరజం సర్వైఃసమాంశైఃకృతం।
మాక్షికంజరణం కణా కృమిరిపుః సౌవర్చలంసైంధవం।
చవ్యంచిత్రకనాగరం సమరిచంపథ్యాన్వితం గ్రంథికం
ద్వేజాజీమజమోద శేతసమం కుష్మంత్వజీర్ణాపహం. 16

టీ. గంధకము - అభ్రకభస్మ - ఉక్కుభస్మ - రసము - మాక్షికభస్మ - నల్లజీలకర్ర - పిప్పళ్ళు - వాయువిడంగాలు - సౌవర్చలలవణము - సైంధవ లవణము - చవ్యము - చిత్రమూలము - శొంఠి - మిరియాలు - కరక్కాయ - పిప్పలి

కటె - జీలకర్ర 2 భాగములు - అజామోదము - జేతసామ్లము - చంగల్వకోష్ఠ - వీటిని మర్దించి గుటికలుజేసి సేవించినచో అజీర్ణము హరించును. దీనిని అగ్నిదీపన రసమనియు, గంధాద్యరసమనియు అనెదరు. 16

మేఘనాదరసము - సర్వవాతజ్వరహరము.

మూ. గంధాశ్మచూర్ణేనఘనం సుమారితః రసేంద్రరాజస్య
శతేనచారితం । కషాయవర్గేణ దృఢం సుమూర్ఛితం
నిహంతి వాతజ్వరవాతజాన్ గదాన్. 17

టీ. అభ్రకము గంధకముతో లెస్సగా భస్మముజేసి రసమునందు 100 రెట్లు ధారణజేసి మూర్ఛన ద్రవ్యకషాయములతో దృఢముగా మూర్ఛనజేసి సేవించినచో వాతజ్వరమును - అశీతివాతరోగములను హరించును. ఇయ్యది మేఘనాదరసమనబడును. 17

సింహనాదరసము, సర్వపిత్తజ్వరహరము.

మూ. గంధకేనహతం బ్రహ్మ సమసూతేనచారితం ।
గుటికాస్యాత్ కషాయేణ పిత్తజ్వరహరీమతా. 18

టీ. బ్రహ్మను అనగా బంగారమును గంధకముతో భస్మజేసి (బ్రహ్మయనగా రాగియని కొందరి యభిమతముగాని యట్లుగాదు; అట్లయినచో హంసనాదరసమునకున్ను దీనికిని భేదములేకయుండును.) దానిని సమభాగరసమునందు చారణజేసి మూర్ఛన ద్రవ్యకషాయముతో మర్దించి గుటికలుజేసి సేవించినచో సర్వపిత్తజ్వరములు హరించును. ఇచట బ్రహ్మశబ్దమునకు బంగారము అనెడిఅర్థము "హిరణ్యగర్భగర్భస్థంహేమ" యనెడి స్మృతినిబట్టి సాధింపబడినది. 18

ద్వితీయసింహనాదరసము, లేక గజేంద్రరసము, సర్వాంగజ్వరహరము: సర్వాగంతుజ్వరహరము.

మూ. స్వర్ణస్య షోడశాంశేనచారితోఽపి యదారసః ।
స్యాన్మూర్ఛితః కషాయేణ సర్వాంగజ్వరనాశనః. 19

టీ. రసమునకు 16వ వంతు బంగారమును చారణజేసినప్పటికి "మూర్ఛిత్వా హరతిరుజం" అనెడిసూత్రమునుబట్టి, యట్టిరసమున కషాయవర్గముచే మూర్ఛనొంది

సర్వాంగజ్వరమును, సర్వాగంతు జ్వరములను నశింపజేయును. దీనికే గజేంద్రరసమని పాఠాంతరముగలదు. 19

హంసనాదరసము, కఫజ్వరహరము.

మూ. రసస్స్యాద్ధంసనాదాఖ్యో మ్లేచ్ఛ చూర్ణేనచారితః ।
మర్దితస్స్యాత్కషాయేణ శ్లేష్మ జ్వరహరోమతః. 20

టీ. తామ్రముతో సమచారణము చేయబడిన రసము కషాయవర్గముతో మూర్ఛనొందింపబడి కఫజ్వరములను హరించును. ఇయ్యది హంసనాదరసమనబడును. 20

నాగేంద్రరసము, సన్నిపాతహరము.

మూ. సువర్ణచారితం సూత మష్ట మాంశే యదాభవేత్ ।
మర్దితం జ్వరహృత్క్వాథైః సన్నిపాతం వ్యపోహతి. 21

టీ. ఎనిమిదవవంతు బంగారముచే చారణచేయబడిన రసమును జ్వరహర కషాయములతో మర్దించినచో నాగేంద్రరసమనబడును. ఇయ్యది సన్నిపాతములను హరించును. 21

ఖగేంద్రరసము సర్వాతీసారహరము

మూ. సుశ్లక్ష్ణంతీక్ష్ణచూర్ణంతు రసేంద్రసమచారితం ।
కాంచనార రసైర్ఘృష్టం సర్వాతీసారనాశనం. 22

టీ. మృదువైన ఉక్కుచూర్ణమును సమభాగరసమందు చారణజేసి దేవకాంచన రసముచే మర్దించి సేవించినచో సర్వాతిసారములు నశించును. దీనిని ఖగేంద్రరస మందురు. 22

దర్దురరసము - ప్రవాహికా - గ్రహణీ - కృమిహరము.

మూ. మండూకాయసజం చూర్ణం సమం సూతస్యచారితం।
దంతీ ద్రవేణసంఘృష్టం గ్రహణీ దోషనాశనం. 23

టీ. సత్తుతో కలిపిన ఉక్కును ఉక్కుమిగులునట్లు కొలిమిలో యూదినచో మండూకాయసమనబడును. దానిని సమభాగసూతమునకు చారణజేసి దంతీకషాయములో మర్దించి సేవించినచో గ్రహణి మొదలగు రోగములు హరించును. మండూకమనగా నల్లమందని కొందరియభిప్రాయము. 23

భస్మసూతకరసము - యక్ష్మరోగహరము.

మూ. కాంతంగంధకసహితం సూతేజీర్ణంచ తత్కృతంభస్మ।
మూషాయంత్రేనిహితం సాక్షాద్యక్ష్మ చ నిహంత్యాశు. 24

టీ. కాంతము - గంధకము - వీటినిరసమందు చారణజారణలనుజేసి దానిని మూసలో బెట్టి భస్మజేసి సేవించినచో యక్ష్మరోగము హరించును. 24

మృగాంకరసము - రక్తపిత్తహరము.

మూ. కడారమాయసం చూర్ణం సూతేంద్రసమచారితం।
లోహారివర్గ సంఘృష్టం రక్తపిత్తహరంపరం. 25

టీ. కడారమనెడి ఉక్కును చూర్ణించి సమభాగరసమునకు చారణజేసి లోహమునకు శత్రువర్గమగు ద్రవ్యములతో అనగా కలబంద మొదలగువాటితో మర్దించి సేవించినచో రక్తపిత్తము శాంతించును. 25

ద్వితీయ భస్మసూతకరసము - సర్వరోగహరము

మూ. శ్వేతంరక్తం తథాపీతం శ్యామం కృష్ణం చ కర్బురం।
జాయతే చపలం శ్రేష్ఠమేకవర్ణం క్రమేణవై. 26
సర్వేషాం చోత్తమం కృష్ణం విజ్ఞాతవ్యం ప్రయత్నతః।
పీతగంధకసంయుక్తం కుమారీరస సంయుతం. 27
కృష్ణవర్ణంభవేద్భస్మ దేవా నామపి దుర్లభం।
సర్వరోగేషుదాతవ్యం యోగవాహి రసాయనం. 28

టీ. చపలము, తెలుపు - యెరుపు - పసుపు - శ్యామవర్ణము - నలుపు - కర్బురవర్ణము - ఆరెడివర్ణములు గలదిగా నున్నది. అందు శుద్ధవర్ణములగు, తెలుపు - యెరుపు - పసుపు - నలుపు - ఆరెడివర్ణములుగల చపలములు ఉత్తరోత్తరముగా శ్రేష్ఠములైనవి. 26

గాన నలుపురంగుగల చపలము సర్వశ్రేష్ఠమైనది. (అట్టి కృష్ణచపలమును అనుమాట అధ్యాహారము) పచ్చగంధకముతో కలిపి కలబందరసముతో నూరి (లఘుపుటంబిడి అనుమాట అధ్యాహారము) నచో కృష్ణవర్ణముగలభస్మంబగును. ఇది యోగవాహి సర్వరోగములను హరించును. రసాయనమైనది. దేవతలకుగూడ దుర్లభమైనది. 27-28

తృతీయ భస్మసూతకరసము, సర్వరోగహరము.

మూ. నిర్గుండీరససంయుక్తం చపలేన సమన్వితం।
రక్తవర్ణం భవేద్భస్మదాడిమీ కుసుమోపమం. 29

టీ. చపలము పాదరసము (పాదరసము అనుమాట అధ్యాహారము) వీటిని వావిలి రసంతో మర్దించి (లఘుపుటంబిడి అనుమాట అధ్యాహారము) నచో దానిమ్మపువ్వుతో తుల్యమగు యెరుపురంగుగల భస్మయగును. ఇది సర్వరోగములను హరించును. 29

చతుర్థ భస్మసూతకరసము, వలీపలితహరము.

మూ. వారాహీరససంయుక్తం రసకేనసమన్వితం।
శ్యామవర్ణం భవేత్సూతం వలీ పలితనాశనం. 30

టీ. కఫరితో గూడిన రసమును నేలతాడిగడ్డ రసముతో నూరి (లఘుపుటంబిడి అనుమాట అధ్యాహారము) నచో శ్యామవర్ణముగల భస్మమగును. ఇది శరీరము ముడుతలుపడుట - తలనెరయుట - వీటినిబోగొట్టును. 30

చెప్పిన యోగములన్నియు రసాయనములగుటకు నియమము.

మూ. అభ్రికం హేమబీజం తు సర్వత్రైన ప్రయోజయేత్ ।
రసంకృష్ణం మృతం దేవం సర్వామయవినాశనం. 31
జ్వరాధికారే యే ప్రోక్తాః లోహాజీర్ణాశ్చయేరసాః ।
అనేన క్రమ యోగేన సర్వే తే స్యూ రసాయనాః 32

టీ. జ్వరాధికారములో జెప్పిన స్వచ్ఛందభైరవరసము మొదలుగాగల రసములయందున్ను; ఇనుము మొదలగు లోహములు జీర్ణమునొందిన రస సామాన్యములయందున్ను, అభ్రికసత్వము - బీజముగాచేయబడిన బంగారము - మృతమై కృష్ణవర్ణముగలిగి మహాదేవతుల్యమై సర్వరోగములను హరించెడి పాదరసము వీటిని జేర్చినచో నయ్యవి రసాయనములగును. అనగా "యజ్జరావ్యాధివిధ్వంసి భేషజం తద్రసాయనం" అనెడి వచనములకు పాత్రములై జ్వరాదివ్యాధులను బోగొట్టును. లేనిచో రసాయనములు కాజాలవని "సజలదకలధౌత పాకహీనః స్పృశతిరసాయనతామితిప్రతిజ్ఞా" అనెడి ఈశ్వరోక్తిచే రూఢిగా జెప్పబడినది. 31, 32

హేమసూతరసము, జరావ్యాధిహరము.

మూ. సూతం హేమసమం మర్ద్యం పిష్టికార్ధేనగంధకం ।
ద్వీపదీం రజనీం రంభాం మర్ధయేట్టంకణాన్వితం, 33
నష్టపిష్టంచశుష్కంచ అంధమూషాంనిధాపయేత్
తుషాగ్నినా లఘుపుటం దత్వాభస్మత్వ మానయేత్ ॥ 34
భక్షణాత్ సాధకేంద్రశ్చదివ్య దేహమవాప్నుయాత్।
సర్వవ్యాధీన్ జరాం హంతి పలమాత్రాంశ్చసూతకం. 35

టి. రసమునకు సమముబంగారమునుగలిపి పిష్టియగునట్లు మర్దించి దానికి యర్ధ భాగము గంధకమునుజేర్చి కొద్దిగా వెలిగారమును గలిపి, భూమండలి - పసుపు - అరటిదుంప - వీటి రసములతో. నష్టపిష్టియగునట్లు బాగుగామర్ధించి యెండించి అంధ మూషయందుంచి ఊకనిప్పులో లఘుపుటంబిడినచో భస్మయగును. 33 - 34

ఆట్టిభస్మను పలప్రమాణమును మాత్రప్రమాణముతో సేవించినయెడల సర్వరోగములు ముదిమిలినము ఇవి నశించుటయే గాక దివ్యశరీరముగూడ గల్గును. 35

వైక్రాంతభస్మసూతకరసము - లేక - వైక్రాంతరసము రాజయక్ష్మాది సర్వరోగహరము - ధాతువేధకరము.

మూ. పునరస్యప్రవక్ష్యామి వైక్రాంత విధిలక్షణం ।
వైక్రాంతే కరసంప్రాప్తే కన్యలోకేదరిద్రతా. 36
తేచసప్తవిధాః ప్రోక్తాః కర్మ తేషామనేకధా. ।
శ్వేతారక్తాస్తథా పీతానీలాః పారావతప్రభాః. 37
మయూరగళసంకాశాస్తథామరకతప్రభాః ॥
తేషాంకర్మప్రవక్ష్యామి యాదృశం యస్యజాయతే. 38
శ్వేతంతు చూర్ణయేత్సూక్ష్మం వ్యాఘ్రీకందోదరేక్షిపేత్ ।
స్వేదయేత్త్రి దినం యావదవిచ్ఛిన్నందృఢాగ్నినా. 39

సుస్వేదితం తతో జ్ఞాత్వా ప్రక్షిపేత్పారదం సుధీః ।
తత్ క్షణాజ్జాయతే భస్మ హయమూత్రేణ మర్దయేత్. 40

సునిర్వాణం తతో జ్ఞాత్వా పలంపలశతే క్షిపేత్ ।
తారే తు జాయతే భస్మ విశుద్ధస్ఫటికాకృతి. 41

తత్సూతే మేలయేద్భస్మ సమభాగే విచక్షణః ।
చారయేద్రజతం సూతే హయమూత్రేణ మర్దయేత్. 42

అంధమూషాయాం దదేదగ్నిం కారీషం వా తుషోద్భవం ।
అహోరాత్రిం త్రిరాత్రిం వా భవేదగ్ని సహో రసః 43

స్పర్శేన సర్వలోహాని రజతం చ కరిష్యతి ।
రక్తే త్వర్ధకృతే కర్మ జరాదారిద్ర్య నాశనం. 44

తస్మిన్ వ్యాఘ్రపదీకందే స్వేదయేదర్ధయామతః ।
భావయేత్సప్తవారాంశ్చ రసశ్చైవ పలస్తథా. 45

తచ్చైవ పలమేకంతు క్షిపేద్ధేమపలే బుధః ।
ప్రాప్నోతి భస్మతాం సర్వం పునర్హేమ శతే క్షిపేత్. 46

భస్మతాం యాతి తత్సర్వం శుద్ధహేమ సమప్రభం ।
తద్భస్మతు రసేంద్రేణ పునరర్ధేన మేలయేత్. 47

భవేదగ్ని సహో హ్యేష స్తతస్సిద్ధ రసో భవేత్ ।
విధ్యతే సర్వలోహాని కనకం శోభనం భవేత్. 48

దారిద్ర్యనాశనం సూతం సర్వలోకానుకంపనం ।
పీతస్తు హేమ కారీ స్యాత్ స్వేదితో వ్యాఘ్రికందకే. 49

భావితో వాజిమూత్రేణ పారదో యో మహారసః ।
పలంపలశతే క్షిప్త్వా పునర్హేమ శతే క్షిపేత్. 50

హేమసూతేన తత్కాలే కోటివేధీ భవేద్రసః. 50½

టీ. వైక్రాంత విధానమును చెప్పుచున్నాను:- వైక్రాంతము చేజిక్కినచో లోకములో దరిద్రమెక్కడిది? దరిద్రములేదని భావము. 36

ఆవైక్రాంతములు, శ్వేత - రక్త - పీత - నీల - పారావతప్రభ - మయూర గళప్రభ (నెమలికంఠపురంగుగలది) - మరకతప్రభ - అని 7 విధములుగానున్నవి. వీటిపనులుగూడ నానావిధములుగానున్నవి. వాటిని వివరించుచుంటిని. 37, 38

తెల్లవైక్రాంతమును మెత్తగాపొడిచేసి వ్యాఘ్రీకందను (రససారములో వర్ణింపబడిన రసౌషధి విశేషము) యొక్క గర్భములో నునిచి 3 అహోరాత్రములు దృఢాగ్నితో స్వేదము చేయువలెను. 39

బాగుగా స్విన్నమైన యా వైక్రాంతచూర్ణములో సమభాగము పాదరసమును చేర్చినతోడనే భస్మమగును అనగా దానిని అశ్వమూత్రముతో మర్దించి (లఘు పుటంబిడిన అనుమాట అధ్యాహారము)న బాగుగా భస్మమగును. 40

అరీతిని లెస్సగా మృతమైనట్లు తెలుసుకొని అట్టిభస్మ నొకపలమునుగ్రహించి 100 పలముల వెండిలో గలుపవలెను. అదిస్ఫటికమువలె నిర్మలమగుభస్మమగును. 41

దానికి సమముగా పాదరసమును గలిపి అశ్వమూత్రముతో మర్దించినచో రస మందది బాగుగా కలసిపోవును. 42

దానిని అంధమూషలో బెట్టి యేనుపిడకలపాడితో గాని ఊకతో గానీ ఔషధ ప్రమాణముపట్టి యొక అహోరాత్రముగాని 3 అహోరాత్రములు గాని పుటంబిడి నచో పాదరసము అగ్నిసహమగును; అనగా నిప్పులయందు యెగిరిబోవక నిలచి యుండును. 43

అట్టి రసముయొక్క స్పర్శమాత్రముననే సర్వలోహములు వెండియగును. ఇట్లే ధనముకొరకై రక్త వైక్రాంతముతోగూడ చేయతగిన, జరాదారిద్ర్యములను నశింపజేసెడి క్రియా విశేషములుగలవు. 44

యెట్లనిన:- పూర్వోక్తమైన వ్యాఘ్రీకందమందు (రక్తవైక్రాంతచూర్ణమును వైప్రకారముగ అనుమాట అధ్యాహారము) అర్ధయామమువరకు స్వేదనముజేసి పల ప్రమాణము పాదరసముగలిపి (అవ్యాఘ్రీకందరసముతో అనుమాట అధ్యాహారము) 7 సార్లు భావనజేసి. దానినొక పలమును గ్రహించి యొక పలప్రమాణ స్వర్ణముతో గలిపినచో అది భస్మమగును. దానిని 100 పలముల బంగారముతో గలిపినచో. అవంతయు బంగారు వన్నెగల భస్మమగును. 45 - 46

దానికి రెట్టింపు రసముగలిపినచో ఆరసమగ్ని సహమైసిద్ధ రసమనబడును. ఈ సిద్ధరసము సర్వలోహములను వేధించి బంగారు జేయును. దారిద్ర్యమును, బోగొట్టి సర్వలోకమునను గ్రహించును. మహారసమగు పీతవర్ణవైక్రాంతముగూడ వ్యాఘ్రీకంద మందు స్వేదము జేయబడి అశ్వమూత్రముతో భావన జేయబడినచో పారదీయమై అనగా రసబంధనాదుల నుపయోగించి స్వర్ణకరణ సమర్థమగును. 47,48

ఎట్లనః- వ్యాఘ్రీకందమందు స్వేదితమైన పీత వైక్రాంత చూర్ణమునకు సమం రసము కలిపి అశ్వమూత్రముతో మర్దించి (లఘు పుటంబిడి అనుమాట అధ్యాహారము.)నచో భస్మమగును. దానికి 100 రెట్లురసమును గలిపి(పుటంబిడిన యదంతయు భస్మమగును.)దానికి 100 రెట్లు బంగారు గలిపి (లఘుపుటంబిడిన యాదంతయు భస్మమగును.) 49,50

ఆస్వర్ణభస్మకు సమము రసము గలిపిన (లఘు పుటంబిడిన నయ్యది రసమును బద్ధము జేయును అనుమాట అధ్యాహారము) ఆట్టిరసము కోటి వేధియగును. 50

కృష్ణ వైక్రాంతయోగము-ధాతువేధకరము

మూ: కృష్ణ వైక్రాంతకం వక్ష్యే వ్యాఘ్రీకందగతంబుధః 51
అశ్వమూత్రేణ సంస్వేద్య దినమేకం విచక్షణః।
తతః స్విన్నంచ వైక్రాంతం భాగమేకం సమాహరేత్ 52
శుద్ధ సూతస్య భాగైకం మర్దయేత్ ఖల్వమధ్యగం।
తారం దత్వా షడంశేన పునస్తత్రైవ మర్దయేత్ 35
తతస్సూతసమాయుక్తం పిష్టికాం కారయేద్బుధః।
విధ్యతే సర్వలోహాని స్పర్శ మాత్రేణతారతాం 54

టీ. కృష్ణవైక్రాంతమును గూర్చి చెప్పెదను. కృష్ణ వైక్రాంత చూర్ణమును వ్యాఘ్రీకంద గర్భమందుంచి అశ్వమూత్రముతో యొక అహోరాత్రము స్వేదము జేసి అట్టిదాని నొక భాగము గ్రహించి శుద్ధ పాదరసము నొక భాగమునందు గలిపి బాగుగా మర్దించి అందు 6 రెట్లు వెండిని గలిపి బాగుగా మర్దించి పిదప రసమును గలిపి పిష్టికనుజేసి (లఘుపుటంబిడి అనుమాట అధ్యాహారము)నచో సర్వలోహములను స్పర్శమాత్రము చేతనే వెండిని జేయును. 51,54

శ్వేత వైక్రాంతయోగ సిద్ధ రసము - జరా వ్యాధిహరము

మూ. శ్వేత వర్ణంతు వైక్రాంతం మమ్లవేతసభావితం।
మర్దితం సప్తవారేణ తేనైవ ద్రవతాం వ్రజేత్ 55
తం ద్రవం శుద్ధ సూతంచ మధునా సహ మర్దయేత్।
తేన భక్షిత మాత్రేణ మాసైకేన జాయతే 56
పురుషోనాత్ర సందేహో ద్వ్యష్ట వర్షవయాః శుభః 56½

టి. శ్వేత వైక్రాంతమును అమ్లవేతసామ్లములో 7 సార్లు భావనచేసి మర్దించినచో ద్రవించును. అట్టి ద్రవమును-శుద్ధరసమును-గలిసి తేనెతో మర్దించి యొకమాసము రోజులు సేవించినచో పురుషుడు 16 సంవత్సరముల వయస్సు గలవాడగును; యింతమాత్రము సందియము లేదు. 55, 56½

తామ్రవర్ణ వైక్రాంతయోగ సిద్ధరసము, జరా వ్యాధిహరము

మూ. తామ్ర వర్ణంచ వైక్రాంతం హింగులేన సమన్వితం।
మర్దితం చామ్ల వర్గేణ హేమాదీనాం మృతిప్రదం. 57
తద్భస్మనా సమం సూతం బంధమాయాతి నాన్యథా। 58
తత్సూతం స్పర్శ మాత్రేణ సర్వలోహాని విధ్యతి
వైక్రాంతస్య పలం హ్యేకం హేమ్నః స్యాచ్చ పలం తథా 59
పారదస్య పలే ద్వేతు ఖల్వే సంస్థాపయేద్బుధః
బాల రండా రజో మూత్రైః మర్దయేచ్చ విచక్షణః 60
అథవా ద్వ్యో మహౌషధ్యౌ కటుతుంబీంద్రవారుణీ
భూధాత్రీ మధుజీ వంత్యౌ వ్యాఘ్రీ చోత్పల శారిబా 61
అంజనీ చేక్షురా సిద్ధే సర్పాక్షీశర పుంఖికా
నాయి తాయినికా వాపి ద్విశృంగ్యుత్తర వారుణీ 62
యుగళంతుయథాలాభం త్రిమూత్రైః పేషయేద్బుధః
సప్తసిక్తంచ శుష్కంచ అంధమూషాం నిధాపయేత్ 63

తుషకర్షాగ్ని నా భూమౌ నిధాయ స్వేద యేన్మృదు
అహోరాత్రం త్రిరాత్రంవాశోభనం భస్మజాయతే 64
ద్విరక్తికా ప్రమాణేన భక్షయేన్మధు సర్పిషా 65
త్రికటు త్రిఫలా యుక్తం జ్ఞాత్వా చాగ్ని బలాబలం
సర్వం తద్భక్షయేద్యావదజరామరతాం వ్రజేత్ 65

టీః రాగివలె యెఱ్ఱగానుండు వైక్రాంతమును ఇంగిలీకముతో గలిపి ఆమ్లవర్గముతో మర్దించినచో నయ్యది హేమాది సర్వధాతువులను జంపును. అట్టి హేమాది భస్మతో సమముగా గలిసిన రసము బద్ధమగును. 57·58

అట్టి రసముయొక్క స్పర్శచే సర్వలోహములున్ను వేధింపబడి రజతముగను స్వర్ణముగను మారును. (యోగ విశేషమును దృష్టాంతము కొరకు జెప్పుచున్నాడు) తామ్రవర్ణ వైక్రాంతము వకపలము. బంగారము వకపలము, పాదరసము 2 పలములు, వీటిని ఖల్వములో సునిచిబాలరండయొక్క రజోమూత్రములతో మర్దించవలెను. 59,60

లేక రెండు మహౌషధులుగా ప్రసిద్ధములైన, చేదు ఆనప-చేదుపుచ్చ-నేల ఉశిరిగ-తియ్యమన బాల-వ్యాఘ్రి కందము-సుగంధిపాల, నల్లప్రత్తి చెట్టు గొబ్బియ నిడి సిద్ధౌషధులు రెండు:-సర్పాక్షి, ములు పెంపలి-నాయి-తాయినిక-శృంగీద్వయము (బుడ భక్షము-జీవకము) ఉత్తరవారుణి అనగా ఎటిపుచ్చ వీటిలో రెంటినిగాని యథాలాభముగా అంతకధికమైన వాటినిగాని గ్రహించి (వైడూషధయోగమునకు గలిపి) స్త్రీ మూత్రముతో నష్టపిష్టమగువరకు మర్దించి యెండించి అంధమూషలో బెట్టి, భూమిలో పాతిపెట్టి ఉమక-యెరుపిడకల చూర్ణము- వీటియగ్నితో మృదువుగా వకరోజుగాని మూడురోజులుగాని స్వేదము చేసినచో ప్రశస్తమగు భస్మయగును 61, 64

అట్టి భస్మను రెండు గుంజలయెత్తుచొప్పున తేనె - నెయ్యిలోగాని, త్రికటుకములతోగాని, త్రిఫలములతోగాని, అగ్నిబలమును గమనించి జరామృత్యువులు నశించువరకు సేవించవలెను. 65 65

పిష్టికా భస్మసూతకరసము, అజరామకరము, రాజయక్ష్మాది రోగహరము

మూ. పునరస్య ప్రవక్ష్యామి పిష్టికా భస్మసూతకం 66

దేహలోహం భవేద్యేన సర్వామయ వినాశనం
రసోపరసలోహానాం సర్వేషాంచ పృథక్ పృథక్ 67
సత్త్వైర్బీజీ కృతైరన్యైః పిష్టిం కృత్వాసమైస్సమాం
మారయేత్పూర్వ విధినా గర్భయంత్రే తుషాగ్నినా 68

టి. రసమునకు పిష్టికా భస్మ విధానమును జెప్పెద వినుము. ఇయ్యది దేహలోహ వేధలను జేయును. సర్వరోగములను హరించును. సమస్తములైన రసములు-ఉపరసములు - లోహములు - వీటికి వేరువేరుగా సత్వములను దీసి వాటిని శాస్త్రోక్త విధానముగా బీజములను జేసి మేలాపకములగు ఇతరవస్తువులతోగూడ రసమునకు సమముగా గలిపి పిష్టినిజేసి పూర్వోక్త విధానముగా గర్భయంత్రమందు తుషాగ్నిలో మారణ జేయవలెను. 66, 68

గర్భయంత్ర విధానము.

మూ. గర్భయంత్రం ప్రవక్ష్యామి పిష్టికా భస్మకారకం
త్ర్యంగులా మథ విస్తారే దైర్ఘ్యేణ చతురంగులాం 69
మూషాంతు మృణ్మయీం దీర్ఘాంవర్తులం కారయేన్ముఖం
వింశభాగా ని లోణస్య భాగమేకంతు గుగ్గులోః 70
సుశ్లక్ష్ణం పేషయిత్వాతు తోయందత్వా పునః పునః।
మూషాలేపం దృఢం బధ్వాలోణార్ధాం మృత్తికాం బుధః 71
తుషకర్షాగ్నినా భూమౌ నిధాయస్వేదయేన్మృదు।
అహోరాత్రం త్రిరాత్రం వా రసేంద్రో భస్మతాం వ్రజేత్ 72
వలీ పలిత నాశంచ కుర్యాద్వా ధాతురంజనం।
పలమాత్రేణ భుక్తేన జీవేద్వర్ష శతం నరః 73
అత్యమ్ల మతితీక్ష్ణంచ శాకాని పరివర్జయేత్
భోజనం చాపి కుర్వీత పయసా షష్టికౌదనం 74
త్రిగుణం పరిహారః స్యాత్ వాతాతపవివర్జనం।
న క్రోధో నచ వై చింతా నకర్తవ్యాః శ్రమాదయః 75

సర్వాతాదికర్మెనైవ గుంజా మాత్రంతు భక్షయేత్।
యావత్స్యాత్ పలమాత్రంతు అతఊర్ధ్వం నభక్షయేత్ 76

క్రముకం శశినా యుక్తం తాంబూలేన సమన్వితం।
ప్రాతరుద్ధాయ భుంజీత సిద్ధంతు సితకర్మణా 77

ఏవంభస్మ మయాఖ్యాతం అపరంచ ఫలం శృణు।
యస్మాతం భక్ష యేన్నిత్యం క్రియా యోగసమన్వితం 78

సర్వవ్యాధివినిర్ముక్తో హ్యజరామరతాం వ్రజేత్।
కేశాదంతానఖాశ్చైవజాయంతే చపునర్నవాః 79

దివ్యాదృష్టిః ప్రవర్తేత సూతకస్య ప్రభావతః।
రాజయక్ష్మా ప్రణశ్యేత భస్మసూత ప్రభావతః 80

టీ. పిష్టికాభస్మము చేయుటకు ముఖ్యోపకరణమగు గర్భయంత్రమును జెప్పెదను. 3 అంగుళముల వెడల్పు 4 అంగుళములు పొడవుగల సట్టిమూసను పొడవుగను గుండ్రని ముఖముగలదిగను జేయవలెను(మూసనుజేయుటకు) 20 భాగములు లోణము అనగా సున్నము ఒకభాగము గుగ్గిలము. మెత్తనిమన్ను పదిభాగములు వీనిని బాగుగా నీటితో మర్ధించి ఆముద్దతో మూసను కట్టవలెను. 69 71

అట్టిమూసయందు ఔషధమునుంచి భూమిలో పాతిబెట్టి, ఊమక - ఏరు పిడకల చూర్ణము వీటినిప్పుతో ఔషధప్రమాణాన సారముగా వకరోజుగాని 3 రోజులుగాని మృదువుగా స్వేదనముచేయవలెను. మూసయందౌషధము భస్మమగును. (ఇదియె గర్భయంత్రము, యీ యంత్రములో ఔషధము, మాతృగర్భమందు పిండము పాకమునందురీతిని భూగర్భమందు మందాగ్నితో పాకమునందును గాన దీనికీనామము సార్థకమైనది). 72

అట్టి భస్మము ముదితనమును పోగొట్టును. ధాతురంజనజేయును అనగా వేధజేయును. వక పలం ప్రమాణము సేవించినచో మనుజుడు 100 సంవత్సరములు జీవించును. 78

దీనిని సేవించు కాలములో మిక్కుటమగు పులుపు - తీక్ష్ణ(ఘాటు)ము గల వస్తువులను శాకము (ఆకుకూర)లను వర్జించవలెను. షష్టికధాన్యపు అన్నమును పాలతో భుజించవలెను. 74

వాతాతపవివర్జనము అనగా గాలి - యెండ వీటిని పరిహరించుట 3 రెట్లు (అపత్యమును అనుమాట అధ్యాహారము) పరిహరించినట్లగును అనగా గాలిని - యెండను ముఖ్యముగా విడువవలెననిభావము. కోపము - విచారము - దుఃఖించుట- మొదలగు మనస్తాపకర క్రియలను విడువవలెను. 75

పైజెప్పిన ఔషధయోగములయందంతటను గుంజాప్రమాణములో సేవించుట కారంభించి క్రమవృద్ధిచేయుచూ సేవించిన ఔషధమొత్తము ఒక పలప్రమాణమైన తోడనే ఔషధసేవను మానవలెను. 76

శ్వేతక్రియ ప్రయోగించు రీతిని చేసిన రసౌషధమును సేవించు కాలములో ప్రతిరోజూనూ ఉదయకాలమందు పోకచెక్క - పచ్చకర్పూరం - తమలపాకులు వీటిని తినుచుండవలెను. 77

ఇట్లు భస్మవిధానము జెప్పితిని. దీనిఫలము లింకను గలవు. చెప్పెదవినుము. సంస్కారములు - యోగములు - వీటిని లెస్సగాగూడిన రసమును ఎవడు నిత్యము సేవించునో. వాడు సర్వవ్యాధులచే విడువబడి జరామృత్యువులు లేనివాడగును. వానికి వెంట్రుకలు దంతములు - గోళ్ళు ఇవి యూడిపోయి క్రొత్తవి మొలచును. రసప్రభావముచే దివ్యదృష్టికలుగును. రాజయక్ష్మగూడ నశించును. 78 80

గుల్మహరరసము.

మూ. కాంస్యం చూర్ణీకృతం సూతం పూర్వయోగవిధానతః।
భక్షితం క్రమయోగేన సర్వగుల్మం వ్యపోహతి॥ 81

టీ. కంచు చూర్ణము - రసము - వీటిని పూర్వయోగ ప్రకారముగా గర్భ యంత్రములో భస్మముజేసి క్రమయోగముగా సేవించినచో సర్వగుల్మములు హరించును. 81

హేమరసము, సర్వకుష్ఠహారము.

మూ. చాండాలీ రాక్షసీ వ్యాఘ్రీకుండగోళోద్భవైరసైః।
బీజం సూతంచ వైక్రాంతం మర్దయేత్ ప్రహరద్వయం 82

తప్తాంతః గోళకం కృత్వా అంధమూషాయాం నిధాపయేత్।
తస్యాం మూషాం తతః కృత్వా తుషకర్షాగ్నినాపుటేత్ - 83
ఏకరాత్రింత్రి రాత్రింవా భస్మస్యాత్ శోభనం పరం।
భస్మరూపోరసశ్చాసౌ సర్వకుష్ఠవినాశనః॥ 84

టీ. చాండాలియను, దివ్యౌషధి - రాక్షసి (అనగా తులసి) - వ్యాఘ్రీక్రందము - నామైకదేశేనామ గ్రహణం అనెడి న్యాయమునుబట్టి తుండ అనగా తుండల యని గ్రహించవలెను; తుండలయనగా ఎర్రదేవకాంచనము - గోళ అనగా దొండ తీగె వీటి రసములతో బీజముగా జేయబడిన బంగారము - పాదరసము - వైక్రాంతము వీటిని పెండు యామములు బాగుగా మర్దించి యుండలుచేసి యెండబెట్టి అంధ మూషయందుంచి మూషనుగూడ బాగుగా మొందించి, ఉమక - పిడకల చూర్ణము-వీటినిప్పుతో ఒకరోజుగాని 3 రోజులుగాని ఔషధ ప్రమాణాను సారముగా పుటంబిడినచో ప్రశస్తమగు భస్మయగును. ఈ భస్మరూపమగు రసము సర్వకుష్ఠములను హరించును. 82 84

సంకోచగోళకరసము, ప్రథమప్రకారము, ఉదుంబరకుష్ఠహరము.

మూ. పక్వా గంధకమధ్యే ఘనపిష్టిం శుల్బపిష్టిమథచైవ।
సంకోచితస్సనూతః ఉపయుక్తో హంతి కుష్ఠాదీన్. 85

టీ. అభ్రకరసములు గలసినపిష్టి, రాగి - రసముకలపినపిష్టి యీరెంటినిగంధక మధ్యను పచనము చేసినచో అందలిరసము సంకోచమునందును, అయ్యది ఉదుంబర కుష్ఠు మొదలగు వ్యాధులను హరించును. 85

సంకోచగోళకరసము, ద్వితీయప్రకారము.

మూ. అమృతవిషపటోలం నింబపంచాంగయుక్తం త్రిఫలఖదిరసారం
వ్యాధిఘాతం చ తుత్థం । రసపలఘనమేకం గుగ్గులోర్భాగ
యుక్తం జయతి విషవిసర్పం కుష్ఠరోగాన్ దశాష్ట. 86

టీ. శృంగియనే విషవిశేషము - చేలిపొట్ల - వేపపంచాంగము - త్రిఫలములు - కవిరి - శేల - కషరి - పాదరసము - అభ్రకము - గుగ్గిలము - వీటిని పల ప్రమాణముచొప్పున గ్రహించి చూర్ణించి సేవించినచో విషము విసర్పము - అష్టాదశ కుష్ఠులు ఇవి హరించును. 86

సంకోచగోళకరసము - తృతీయప్రకారము, రక్తవికారహరము.

మూ. పలత్రయం సూతకగంధకస్య పలాన్యథ త్రీణికటుత్రయస్య।
నిక్షిప్యఖల్వే త్రిదినాని ఘృష్టం ఖరాసితా (పా॥ ఖరాశికా) ద్రార్ద్రక వహ్నితోయైః 87

తం మూకమూషాస్థితగోళకంచ పచెద్దినైకం తుషవహ్నియోగాత్। గుంజాద్వయంరక్త వికారజాలెసంకోచగోళాఖ్యర సోఽయముక్తః 88

టీ. పాదరసము - గంధకము - ఇవి 3 పలములు, (త్రికటుకములు 3 పలములు) - వీటిని ఖల్వములోనునిచి, ముదుగుదర్భ - నల్లగరికి - (తుంగ ఖరాశక - గడ్డలు,) అల్లము - పచ్చిఘనియాలు - చిత్రమూలము - కురువేరువీటితో అనగా వీటికషాయముతో 3 రోజులు మర్దించి. అంధమూషయందుంచి ఉమకనిప్పుతో వకరోజు పచనముజేసి రెండుగుంజల ప్రమాణము చొప్పున సేవించినచో రక్త వికారము హరించును. ఇయ్యదిసంకోచ గోళరసమనబడును. 87 88

సంకోచగోళరసము, చతుర్థప్రకారము, శ్విత్రకుష్ఠహరము.

మూ. శుద్ధం రసం లోణికయారనాళె సంమర్ద్యఖల్వే కృతనష్టపిష్టం।
సమానగంధేన చపాత్రమధ్యే భస్మీభవేత్పాతన యంత్రయోగాత్ 89

స్వచ్ఛంపునస్తద్ర సమర్దితం తం సగంధకం తుత్థకసంయుతంచ।
సంయోజ్యమూషాంచ తుషాగ్నిపక్వం యావద్భవేద్భస్మ తతో గృహీత్వా॥ 90

పిష్ట్వాచతత్స్పాంకణ ఖల్వయుక్తం సనాగరం మాగధికాసనాథం।
గోళీకృతం సూతవరస్తదేవ సంకోచనామేతిజనె ప్రసిద్ధః॥ 91

టీ. శుద్ధరసమును సమంగా గంధకమును గలిపి లోణికను అనగా సున్నమును గలిపి ఆరనాళములో మర్దించి నష్టపిష్టియైన పిదప పాతన యంత్రములో పచనము చేసినచో భస్మము యగును. 89

అట్టి భస్మ - గంధకను - పొంగుశుద్ధము - వీటిని ఆరనాళములో మర్దించి అంధమూషనులో పెట్టి యామకనిప్పులో భస్మ మగువరకు పక్వముజేసి దానినిదీసి 90

దానియందు శొంఠిచూర్ణము - తామ్రభస్మ - శొంఠి - పిప్పళ్లు - వీటినిజేర్చి మర్దించి కుప్పెగట్టి సేవించిన చో శ్విత్రి కుష్టు (బొల్లి) హరించును" ఇత్యాది సంకోచగోళరసమనబడును. 91

చంద్రప్రభరసము, కాకణకుష్ఠహారము.

మూ. పలత్రియం గంధకసూతకస్య పలాన్యథ త్రికటుత్రియస్య।
సిభాయఖల్వె త్రిదినాన్వి ఘృష్టం ఖరాశి కార్ద్రార్ద్రక
వహ్నితోయైః॥ 92
తత్తామ్రచూర్ణం సమసూతయుక్తం పిష్టింపచేద శ్మజ
నహ్నిమధ్యే। చంద్రప్రభోనామరసః ప్రసిద్ధో సంసేవితః
కాకణ కుష్ఠహంతా॥ 93

టీ. రసము - గంధకము - ఇవి 3 పలములు, త్రికటుకములు 3 పలములు, వీటిని ఖల్వమందుంచి తుంగగడ్డలు - అల్లము - పచ్చిధనియాలు - చిత్రమూలము - కురువేరు - వీటికషాయములో 3 రోజులు మర్దించి 92

దానికి సమర తామ్రపిష్టిని గలిపి పిష్టినిజేసి కాల్చిన సున్నపురాళ్ళమధ్య నుంచి నీళ్లుబోసినచో పచనమగును, అట్లు బాగుగా పచనము చేయబడిన యౌషధము చంద్రప్రభరస మవబడును. దీనిని సేవించినచో కాకణకుష్ఠు హరించును. 93

పర్పటీరసము, బధిర - గజ చర్మకుష్ఠహారము.

మూ. సూతకస్యపలం గ్రాహ్యంతుర్యాం శంసత్తుకం విషం।
తత్సమం గంధకం ఖల్వచూర్ణం కృత్వావి నిక్షిపేత్॥ 94

కృత్వాకజ్జలికా మాదౌ పలం దత్వాచ గంధకం ।
ఘృతాభ్యక్తం చతచ్చూర్ణం పచేదాయ సభాజనే॥ 95

యావద్ద్రవత్వమాయాతి తత్ క్షణాత్తం వినిక్షిపేత్ ।
పట్టైవా కదళీపత్రే సిద్ధః పర్పటి కారసః॥ 96

టీ. పాదరసము ఏకపలము - సక్తుకవిషము పావుపలము - గంధకము ఏకటింపావు పలము - తామ్రభస్మ ఏకంటింపావు పలము. 94

వీటిలో ముందుగా రసగంధకములను గలిపి బాగుగానూరి కజ్జలిజేసి పిదప యింకొక పలముగంధకమునున్ను పైజెప్పిన తామ్రభస్మ - సక్తుకవిషము నున్ను జేర్చి బాగుగాచూర్ణించి దానిని నేతితోదడిపి ఇనుపపాత్రయందుంచి, 95

మందాగ్నిచే కరిగించి దానిని వస్త్రముందుగాని ఆరటియాకు యందుగాని బోసి అప్పడమువలె యగునట్లు వత్తినచో పర్పటిరసము సిద్ధమగును, దీనిని సేవించినచో చెముడు - కుష్టు హరించును. 96

పర్పటీరసము, ద్వితీయ ప్రకారము గజచర్మహారము.

మూ. సూతకస్యపలం గ్రాహ్యంతుర్యాంశం శీతగంధకం । తత్స
మం శుల్బచూర్ణంచ కజ్జలింకార యేద్బుధః॥ 97

విషస్య పలమేకంచ చతుష్పల మితంబలిం । ఘృతా
భ్యక్తంతుతం కృత్వాపచేదాయ సభాజనే॥ 98

నిక్షిపేత్ కదళీపత్రే పర్పటీ సంజ్ఞకోరసః ।
నశ్యంతి సర్వకుష్ఠాని గజచర్మ విశేషతః॥ 99

టీ. రసము ఏకపలము - పావుపలము గంధకము - పావుపలము తామ్రభస్మ - వీటిని బాగుగా మర్దించి కజ్జలిజేసి, 97

వత్సనాభి ఏక పలము గంధకము నాలు పలములు - వీటినిజేర్చి చూర్ణించి నేతితోదడిపి ఇనుపపాత్రలో పచనముజేసి 98

అరటియాకులో బోసి అప్పడమగునట్లు వత్తినచో పర్పటీరసము సిద్ధమగును, ఇయ్యది సర్వకుష్ఠులను హరించును. అనువిశేషముగా గజచర్మ కుష్ఠును హరించును. 9

సూర్యప్రభరసము – పుండరీక కుష్ఠహరము.

స్రగ్ధ. విష్ణుక్రాంతార్క మూలాజల జనితపయాక్షీర జాశంఖ పుష్పీ
గోకర్ణీ దేవదాళీ సదళదళయుతా క్షౌద్రి సంజీవనీచ ।
సర్పాక్షీ మేఘనాదామదముదిత మహానీలికా వేత సంచ
బ్రాహ్మీవీరారుదంతీముని వరమ పరంబ్రహ్మ వృక్ష
స్యసారః॥ 100

ఏతైరవౌష ధైస్సర్వైర్యథాలాభంభిషగ్వరః । రసం
ప్రమర్దయేద్గాఢం ఏతన్నిర్యాస సంయుతం॥ 101

పశ్చాత్సర్వ విశుద్ధం రసప్రమాణాశ్చ గంధకం ద్విగుణాం।
కృత్వాంత స్థానిసుతే వహ్నౌస్థిలోహపాత్రేచ॥ 102

విగళితగాత్రె దద్యాత్ సురసంచర సాచ్చతుర్థభాగేన ।
కర్పూరాయ సశుల్బం క్షిప్త్వాచూర్ణం సముత్తార్య॥ 103

టీ. విష్ణుక్రాంతము – ఈశ్వరమూల యనెడి వృక్షవిశేషము – జలజనిత పయా అనగా జలజాంబుకా అనగా నేలనేరేడు – క్షీరజ అనగా దధి అనగా శ్రీ వేష్టకము – శంఖపుష్పి – తెల్లదింటెన – డావరడంగి – సదళ = మోదుగలో గూడిన, దళయుతా = అర్ధభాగధికమైన, క్షౌద్రిసంజీవనీ= తిత్యనుబాల (అనగా వకభాగము మోదుగ వకటిన్నర భాగము తియ్యమనుగాల) – సర్పాక్షి – చిర్రి కూర – మదయంతి = బొండుమల్లి – పెద్దనీలి – వేతసము – బ్రహ్మి – పిల్లితె గలు – రుదంతి = అడవిశనగ – అవిశ – రావిజిగురు. 100

ఈ ఔషధము లన్నిటితోగాని దొరికినన్ని వాటితోగాని వైద్యుడురసమును గాఢముగా మర్దించి, 101

పిదప పాదరసమునకు 14 రెట్లు శుద్ధగంధకమునుజేర్చి ఇనుపపాత్రిలోపోసి పొయిమీదబెట్టి. 102

బాగుగానీరువలె కరిగించి పిదప అందురసమునకు నాల్గవవంతు బోలము –రస కర్పూరము – లోహభస్మ – తామ్రభస్మ – వీటిచూర్ణములను గలిపి బాగుగాకలియు బెట్టి దింపి (సేవించినచో పుండరీక కుష్ఠము హరించును అనుమాట అధ్యాహా రము) 103

పంచామృతరసము - మత్స్యజిహ్వాకుష్ఠహరము.

మూ. పూర్వం యానివిశోధితాని చపుటెకాంతతాభ్రశుల్బానివై
పక్వాన్యేవమారెచ్చ గంధక సమాన్యేతాని కృత్వాతతః ।
తచ్చూర్ణం సఘృతంచ సాధితరసం శాస్త్రక్రమాద్వై
భిషక్ తస్మింశ్చ స్థిరమానసెన సహసా క్వాథెసుత ప్తె
క్షిపేత్ ॥ 101

పూర్వమందు చెప్పినరీతిన శుద్ధి - మారణము - చేయబడిన, కాంతము - అభ్రకము తామ్రము - ఇవి సమభాగములు, వీటికన్నిటికి సమంగా శుద్ధగంధకము గ్రహించి వీటినన్నిటిని బాగుగాచూర్ణించి అందు శాస్త్రవిధానముగా సాధించిన రసభస్మ వకపాలుగలిపి నేతితోదడిపి ముందుచెప్పదోవు రీతిని బాగుగాసిద్ధమైన తచ్ఛబ్దనిర్దిష్టమగు కషాయములో కలిపి గుడపాకాది విధానముల నొందించి (సేవించినచో మత్స్య (బుష్య) (జిహ్వాకుష్ఠము హరించును.) 101

పూర్వ శ్లోకమందలి తచ్ఛబ్ద నిర్దిష్టక్వాథము.

మూ. పంచామృత మూలెనచ దశమూలె నాష్టవర్గమూలెన ।
మధుసంజీవని మూర్వ్యైవ విదారిమూలెన చక్వాథః ॥ 105

టీ. పంచామృత క్వాథమున కుపయుక్తములగు మూలములు - దశమూలములు - అష్టవర్గమూలములు - తియ్యమనుబాల - గుంటగలగర - నేలగుమ్మడు - వీటికషాయము, దీనిపైశ్లోకములో తచ్ఛబ్దముచే నిర్దిష్టమగుటచే తచ్ఛబ్దనిర్దిష్ట క్వాథమనబడును. 105

పంచామృత క్వాథము.

మూ. గుడూచీ హస్తికర్ణీచము శలీముండికాతథా । శతావరీతి
పంచా ఽ౽ సాంక్వాథః పంచామృతోమతః ॥ 106

టీ. తిప్పతీగ - హస్తికర్ణియనెడి మోదుగభేదము - నెలతాటిగడ్డ - బోడసరము - పిల్లితెగలు - వీటికషాయము పంచామృత క్వాథమన బడును. 106

అష్టవర్గ క్వాథము.

మూ. ఋషభక జీవకయుక్తం మేదాయుగ్మంచ ఋద్ధివృద్ధీచ ।
కాకోలీద్వయ సహితం క్వాథః కథితోఽష్ట వర్గస్య॥ 107

టీ. ఋషభకము-జీవకము - మేద - మహామేద-ఋద్ధి - వృద్ధి- కాకోలి-క్షీరకాకోలి - వీటికషాయము అష్టవర్గక్వాథ మనబడును. 107

దశమూల క్వాథము.

మూ. శ్రీపర్ణీచ బృహతీచ వసంతదూతీ వ్యాఘ్రీచ టుంటుకరణీ వంశాలపర్ణీ । బిల్వంచ గోక్షుర సమేత సుపృశ్నిపర్ణీత్యా సాంశ్రుతాంబు కథితో దశమూల సంజ్ఞః॥ 108

టీ. పెగ్గుమ్మడు - పెద్దములక కిఢగొట్టు - వాకుడు - దుండిలము - రణి అనగా అరణి అనగా నెల్లిచెట్టు - మయ్యాకుపొన్న - మారేడు - పల్లేరు - కోలపొన్న - వీటికషాయము దశమూల క్వాథమనబడును 108

క్వాథరచనా విధానము.

మూ. జ్వలనస్థం తత్సర్వం శనైశ్శనై రేవ పచనీయం । ప్రభాతతశ్చారంభిత మస్తంయాతేదివాకరే యావత్॥ 109

పాకావసాన సమయం జ్ఞాత్వాతత్రైవ చిత్రకంశృంగీ ।
త్రికటుకచూర్ణంచ తథారసమానం తద్వినిక్షిపేత్ప్రాజ్ఞః॥ 110

గుడపాక తుల్యపాకే వహ్నిస్థితా న్యౌషధానివైద్యః ।
ఉత్తారణీయ మగ్నేరుద్యానమాసం స్థాపనీయంచ॥ 111

టీ. పైజెప్పిన పంచామృత మూలాది ద్రవ్యములను నీటిలోగూడ యొకపెద్ద భాండమునందువైచి ఉదయమునుండి సాయంకాలము వరకు మందాగ్నిచె పక్వము చేయుచూ, 109

పాకావసానమును గుర్తించి అనగా బెల్లపు పాకమువంటి పాకము రాగానే అందు చిత్రమూలము - కర్కాటక శృంగి - త్రికటుకచూర్ణము - వీటిని రసౌషధ

ప్రమాణములో గ్రహించి చూర్ణించి కలిపి పిదప పొయ్యిమీదనుండి భాండమును దింపి 15 రోజులు వరకు భూమియందు పాతిబెట్టి (పిదప సేవించవలెను.) 110-111

పంచామృత రసము, కుష్ఠాదిసర్వరోగహరము; దీర్ఘాయుష్కరము.

మూ. మృతరస పలమేకం సత్వమేకం గుడూచ్యాః త్రికటుక పల యుగ్మం రక్తచిత్రస్యచైవ। త్రిఫలపుర కటూకీనేత్ర సంఖ్యాపలాని ఇతిమిళిత సమస్తం సారసూతంచ షష్ఠ్యా॥ 112

ఘృతమధుసిత మిశ్రంమర్దితం చైకరాత్రం ప్రతిదిన మిహాఖాదేన్మాష కానాందశైవ। హరతి వివిధరోగాన్ రాజరోగంచ పాండుం హృదయ జఠర శూలం శ్వాస కాసాగ్ని మాంద్యం। 113

శిరసిజ గుదరోగార్శాంసి గుల్మోదరాణి హరతి కిలచి రోగాన్యాస కుష్ఠాదికాని। వలిపలిత వినాశో వజ్రి కాయో బలిష్ఠః రవిశశి సమకాలం ఆయురాప్నోతి విద్వాన్॥ 114

టీ. మృతమైన రసభస్మ ఒకపలము - తిప్పసత్తు ఒకపలము - త్రికటుక పలం - ఎఱ్ఱచిత్రమూలము - త్రిఫలములు - పుర అనగా గుగ్గిలము - కటూకి అనగా కటుకరోహిణి; ఇవిరెండేసిపలములు - యివన్నియు కలసి ఆరవ వంతు సారసూతము అనగా శ్రేష్ఠమైన రసౌషధము యగును. 112

అనగా ఇందు కలపవలసిన నెయ్యి - తేనె - పంచదార - యనునవి పైజెప్పిన సారసూతము కంటె 5 రెట్లుండవలెనని భావము. అట్లుఘృతాదులతో గలసిన ఔషధమును ఒకరోజు మర్దించి దినమునకు 10 మాషముల యెత్తుచొప్పున సేవించినచో, రాజయక్ష్మ - పాండు హృదయశూల - కడుపునొప్పి - శ్వాస - కాస - అగ్నిమాంద్యము. 113

శిరోరోగము - గుదరోగము - అర్శస్సు - గుల్మ - ఉదరరోగము - కుష్ఠులు - జరారోగము - ఇవియన్నియు నశించును. దీనిని సేవించువాడు వజ్రకాయుడు - బలాఢ్యుడు - చిరాయుష్మంతుడు అగును. 114

లంకేశ్వరరసము - శతారు కుష్ఠహరము.

మూ. గంధకాభ్రక మల్పంచ తాళకంశ్శైలజ ద్రవః ॥ ఏతైస్స
మాంశమాదాయ అమ్లనరేణ మర్దయేత్॥ 115
అమ్లవేత ససంయుక్తం మధ్వాజ్యేన విమిశ్రితం । మర్ది
తంత్రి దినం యావత్ గరందత్వాష్ట మాంశతః॥ 116
గుంజాయుగ్మ ప్రమాణేన తతోబధ్వాదృఢాం వటీం (సేవేతేతి
శేషః) ఏషలంకేశ్వరోనామ శతార్వభిధకుష్ఠహా॥ 117

టీ. గంధకము - అభ్రకము - తామ్రభస్మ - తాళకము - శిలాజతు - ఇవ
న్నియు సమభాగములు, వీటికన్నిటికి సమం (రసభస్మ-) వీటిని గ్రహించి అమ్లనర్త
ముతో మర్దించి, 115
పిదప అమ్లవేతసము - తేనె - నెయ్యి వీటినన్నిటినిన్నీ దీనిమిదవవంతు
విషమునున్నుగలిపి 3 రోజులు మర్దించి, 116
రెండుగుంజల ప్రమాణములో మాత్రలుగట్టి సేవించినచో శతారుకుష్ఠము
నశించును. ఇది లంకేశ్వర రసమనబడును. 117

మాణిక్య ఖండరసము - ఏకకుష్ఠహరము.

మూ. తీక్ష్ణకాంతా భ్రమాక్షీకం గంధకంచ సమాంశతః॥
ద్విగుణం సూతకం తత్రిదశాంశం సక్తుకం విషం॥ 118
సర్వం సమ్మర్దయేద్గాఢం శతమూలీ రసేనచ । మంజిష్ఠాది
కషాయేణ మహాసంజ్ఞెన తత్పునః॥ 119
పక్వమూషాయాం నిధాయాథ అంధయేత్సుదృఢంబుధః ।
నిక్షిపేచ్ఛర్కరాయాంత్రేశ నైర్మల్యద్వాగ్ని నాపచేత్ ॥ 120
భస్మీభవతి తత్సూతం కృష్ణమాణిక్య సన్నిభం । స్వాంగ
శీతలతాంయాతే సముత్తార్య ప్రయత్నతః॥ 121
నామ్నా మాణిక్య ఖండోయమేక సంజ్ఞకకుష్ఠహా॥ 121½

టీ, ఉక్కుభస్మ - కాంతభస్మ - అభ్రకభస్మ - మాక్షికభస్మ - ఇవిసమ భాగములు వీనికిరెట్టింపు గంధకము - గంధకతుల్యము గారసము - పదవదంతు సక్తు కవిషము. 118

వీటినన్నిటిని పిల్లితెగల రసముతోను, మహామంజిష్ఠాది కషాయముతోను బాగుగామర్దించి,

దానిని పక్వములో బెట్టి మూతమూసి గట్టిగా చీలకేసి శర్కరాయంత్రము(వాలు కాయంత్రమున ఇసుకను మానుగా గులకరాళ్ళను బోసిన యంత్రము) నబెట్టి మందాగ్నితో పాకము చేసినచో, 120

నీలమాణిక్యముతో తుల్యమగు కాంతిగలిగిన భస్మమగును, దానిని సాంగ శీతమందు దీసి, 121

సేవించినచో ఏకకుష్ఠరోగము నశించును. ఇయ్యది మాణిక్య ఖండరస మన బడును. 121½

కుష్ఠేశ్వర రసము; చర్మకుష్ఠహారము.

మూ. సూతంతామ్ర్యద్భవం గంధం శైలజం సక్తుకం విషం॥ 122
ఏకీకృత్వాసమాంశేన శుల్బంతీక్ష్ణ మస్నోరజః । కాక
మాచ్యాశ్చ కర్కోటీసుర దాల్యోరసేనచ॥ 123
మర్దమేత్రి దినం యావదంధ మూషాగతంపుటేత్ ।
ఏకరాత్రంత్రి రాత్రం వాయావద్భస్మత్వ మాగతం॥ 124
రసఃకుష్ఠేశ్వరోనామ చర్మకుష్ఠహారోమతః॥ 124½

టీ. రసము - మాక్షికభస్మ - గంధకము - శిలాజతు - సక్తువిషము 122

తామ్రభస్మ - ఉక్కుభస్మ - లోహభస్మ - వీటినేకముచేసి, కాకిచెట్టు గొడ్డు ఆగాకర - దావరడంగి - వీటిరసతో 123

మూడురోజులు మర్దించి అంధమూషములో బెట్టి, ఉమక - వీయపిడకల చూర్ణము - వీటిని నిప్పుతో వకరోజుగాని మూడురోజులుగాని ఔషధము భస్మ యగువరకు పుటంబిడి సేవించినచో, 124

చర్మకుష్ఠను హరించును. ఇయ్యది కుష్ఠేశ్వర రసమనబడును. 114½

పరితాప లంకేశ్వర రసము అష్టాదశ కుష్ఠహరము.

మూ. శివశుక్రసుటంకణ గంధకజః శుల్బాయస కుష్ఠసమాగధికం।
కనకస్వరసేనదినం మృదితం అష్టాదశకుష్ఠహరం కథితం॥ 125½

టీ॥ రసము - వెలిగారము - గంధకము - తామ్రభస్మ - లోహభస్మ - చంగల్వకోష్టు - పిప్పళ్లు - వీటిని ఉమ్మెత్తరసముతో మర్దించి సేవించినచో అష్టాదశకుష్టులు హరించును 15½

సర్వకుష్ఠహార లేపము ప్రథమ ప్రకారము.

మూ. ఊర్ధ్వయోని గతంకుష్ఠం దగ్ధశంఖం నిశాద్వయం।
అసనస్వర్ణకృతం కల్కం యోజయేత్తాలకం రసం॥
అమృతా కంకుమూర్ణంతు శిలాజతు సమాక్షికం॥ 127
కాంతమధ్వాజ్య సహితం సర్వకుష్ఠవిలేపనం॥

టీ. ఊర్ధ్వమనగా బంగారము, దానికి యోనియనగా "హేమాద్యాయోని స్త్రీణ" అని చెప్పుటచే ఉక్కు, దానిని బొందిన టనగా ఉక్కుపాత్రయందుంచబడిన చంగల్వకోష్టు - కాల్చిన శంఖము - పసపు - మ్రానిపసపు - పచ్చియుద్ది పట్ట యొక్క కల్కము - తాళకము - రసము - తిప్పతీగ సుంప చూర్ణము - శిలాజతు- మాక్షికభస్మ॥ 27

కాంతభస్మ - తేనె - నెయ్యి కలిసియున్నవాము అనగా ఉక్కుపాత్రిలో యీ పై వస్తువులను చేర్చియుంచి లేపము చేసినచో సర్వకుష్ఠులు హరించును.

సర్వకుష్ఠహార లేపము. ద్వితీయ ప్రకారము.

మూ. సూతకం శంఖచూర్ణంతు రజన్యౌ త్రకవాయసీ॥ 128
క్షీరిణీపత్రపున్నాడశ్చ మేఘనాదోమ నిస్తథా।
స్త్రీపయః క్షౌద్రసహితం గోమూత్రం కాంజకే థవా॥ 129
ఏకత్రమర్దయిత్వాతు సర్వం తేన ప్రలేపయేత్।
దద్రూకిటిభకుష్ఠాని మండలాని విచర్చికాః॥ 130
నిత్యం సంమర్దనాత్కుంయాంత్యసశ్యతి న సంశయః॥

టీ. పాదరసము - కాల్చిన శంఖచూర్ణము - పసుపు - ఏటి ప్రొచ్చ - జల
కృసి (పిచ్చి పసుపు) - తంటిప్రమొక్క - చిత్రమూర - అవిశ - చనుబాలు - తే
వీటిని గోమూత్రముతోగాని కాంజికముతోగాని, 12

మర్దించి లేపనము జేసినచో దద్రు-కిటిభకుష్ఠు-మండలకుష్ఠు-విచర్చికం. 13
మొదలగు రోగములు హరించును. నిత్యము మర్దించుచుండవలెను. ...
హరించును.

సర్వకుష్ఠ హర లేపము, తృతీయప్రకారము.

మూ. మయూర మోక్షకక్షారాద్వాని శేకటు కత్రియం॥ 131
క్షారంచటం కణాక్షారం శుల్బచూర్ణంతు సూతకం।
ఏకీకృత్వాచసం మర్ద్య మేమ శృంగీ రసేనచ॥ 132
దద్రూః కిటిభసిధ్మాని నాశమాయాంతి లేపనాత్॥

టీ. ఉత్తరేణి - మొక్కప్రొత్తు - పిటక్షారములు - పసుపు మ్రానిపసుపు
శొంఠి - పిప్పలి - మిరియాలు - 131 యవక్షారము వెలియారము - రాగిచూర్ణము
పాదరసము వీటిని ఒద్దిరసముతో మర్దించి లేపనముచేసినచో దద్రు - కిటిభ - సిధ్మ
రోగములు హరించును. 131 13

సర్వకుష్ఠహార లేపము, చతుర్థప్రకారము.

మూ. తుంబురుస్స్వర్ష పాఠకుష్ఠ మశ్వగంధా చచిత్రకం॥ 133
పటోలఃపిచుమందశ్చ దేవదారు కుశేరకః।
సురసా సైంధవం రాస్నాచోరకం శారిబావచా॥ 134
హరితాలం శిలాచైవ హరిద్రేద్వే నిదిగ్ధికా।
ఏతానితత్రపిష్టాని కుష్ఠేషూద్వర్తనంపరం॥ 135
పామాకిటిభ సిధ్మాని శూలారూంషి విచర్చికాః।
కపాలకుష్ఠం దద్రుంచకుష్ఠం యచ్చ నిజోద్భవం। 136
యోగేనానేనశామ్యంతి కుష్ఠానివివిధానిచ॥